

מהדורת ביקורת!

הערות ותיקונים
יתקבלו בברכה!

יד
מהרי"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון

הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

פרשת כי תשא – פרה

(נמסר במוצש"ק תצוה)

אדר התשפ"ו בשל"ז
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

בעניין מצות זכור את אשר עשה לך עמלק וגו', ביאור דברי החיד"א ופירושו על הפסוקים שבפרשת זכור. תירוצים לשש קושיות בדבריו. מהו עיקר המצוה, ואיך בדרך הדרוש.

לגבי דרשות חז"ל בפסוק 'ישנו' עם אחד, והנסים והנפלאות שעשה הי"ת עמנו כעת באבוד 'המן' החדש שקם בזמנינו.

האם יוצאים יד"ח משלוח מנות, במיני מלבושים או בספרים. צריך לחשוש לשני הטעמים שנאמרו במצות משלוח מנות, ושני ביאורים בראיית התה"ד מהגמ' במגילה דף ז: מחלפי סעודותיהו.

בעניין שְׁכָרוֹת בפורים [שיטה מחודשת ותמוהה של רבינו אביגדור מבעלי התוספות] והגירסה במלה 'לְבַסְוֵי' בפוריא, והתייחסות לטוענים כי יש לומר 'לְאִבְסוֹמֵי' באל"ף.

תירוצים על קושיות האברבנאל לגבי 'דרך המיצוע' שכתב הרמב"ם, ומקורות לכך כי הדרך הזאת לא באה מאריסטו אלא ממקורות קדושים, ושזוהי דרך תוה"ק. מְשָׁלֵי הָעָרֵב. האם יש מסכתות שנאבדו מאתנו, מסכת ענוה, מסכת בטחון וכדומה.

© כל הזכויות שמורות למרן שליט"א

השיעור יוצא לאור ע"י מוסדות יד מהרי"ץ – בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: y5358404@gmail.com

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" ובחברות "שערי יצחק" – 825

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה וליזכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא
כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"י"ד.

בשם רחמן.

אם ח"ו תהיה אזעקה, תוך כדי השיעור, מי שחושש יכול לעבור לחלק הפנימי. גם אנחנו נעבור. [ובל"ג נרחיב ביאור נוסף לגבי גדר ונשמרתם מאד לנפשותיכם כעת]. אין צורך שנעבור מלכתחילה, התורה מגינה ומצילה. והמקב"ה ימחה בקרוב את זכר עמלק.

השיעור מוקדש על ידי רבי עזרא בן יחזקאל הי"ו, מארצה"ב, להצלחה בפרנסה ובכל העניינים, ונחת מכל יוצאי חלציו יחד עם רעייתו החשובה מרת מרים שתחי'. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהר"ץ.

וכן על ידי ידידנו האברך הרב יהודה אדמוני הי"ו לרפואת יהודית ב"ר שלמה שתחי', לבריאות הגוף והנפש ואיכות ימים ושנים, הצלחה וסייעתא דשמיא.

וכן על ידי רבי מרדכי בן רפאל הי"ו מארצה"ב, להצלחתו בפרנסה ובכל העניינים, ולנחת מכל יוצאי חלציו.

וכן ע"י רבי יצחק חי בן אברהם ידיד הי"ו, מארצות הברית לעילוי נשמת אביו רבי אברהם בן יצחק ז"ל, תנצב"ה. ולהצלחתו בכל העניינים יחד עם רעייתו החשובה מרת פרידה דבורה שתחי'.

בעבור שהתנדבו שלשתם למוסדות נתיבות מהר"ץ.

כעת הנני רואה כאן הפתעה, לא ידעתי, שכמו"כ השיעור מוקדש ע"י ידידנו רבי נתנאל מצנבר הי"ו, לע"נ אביו רבי צדוק ב"ר סאחם ז"ל, שהשבוע יחול יום פטירתו, תנצב"ה. בעבור שהתנדב בנו בעד נשמתו למוסדות נתיבות מהר"ץ. יישר כוחו, ירבו כמותו בישראל, הוא עוזר לנו הרבה, ממש בלב שלם ובנפש חפיעה, לכל שליחות שצריך, ולכל עניין. ירבו כמותו בישראל. השם ברוך הוא יתן לו כפל כפלים, שפע ברכה והצלחה בכל העניינים, אכ"ר.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשה ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וישלח ברכה רווחה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

בעניין מצות זכור את אשר עשה לך עמלק וגו', ביאור דברי החיד"א ופירושו על הפסוקים שבפרשת זכור. תירוצים לשש קושיות בדבריו. מהו עיקר המצוה, ואיך בדרך הדרוש.

קראנו השבת, זכור את אשר עשה לך עמלק וגו' [דברים כ"ה, י"ז].

כותב על כך החיד"א בספרו נחל קדומים בזה"ל, בדרושים כתבתי בעניותי, דבכלל זכירת עמלק, להתבונן מה עשה לו היצר הרע הנמשך משר עמלק [כאשר כתב כבר מהר"ם אלשיך בפירושו תורת משה, ועוד. יב"ן], בהטעאותיו וכשפיו הרבים, ויתן לב להישמר ממנו.

זהו הדבר הראשון, שהוא כתב.

אח"כ הוא מוסיף כדבר שני, ועיקר הזכירה, הוא כי בעוה"ר אין השם שלם ואין הכסא שלם עד

שימחה זכר עמלק, והוא תלוי במעשנו ותשובתנו.

ועל זה ידו כל הדווים. עד כאן לשון קדשו.

החיד"א אומר, כי הדבר הוא בכלל המצוה. דהיינו שאין זה עיקר המצוה, אלא שזה נכלל במצוה. זאת המצוה בהרחבה. 'עמלק' רמז ל'יצה"ר. השורש של זה, הוא השר של עמלק, שיש לו הרבה תפקידים. ואחד מן הדברים העיקריים, שהוא מטעה את האדם, מכשיל אותו. אם כן, כאשר קוראים את הפרשה הזאת, זכור את אשר עשה לך עמלק, תזכור מה עשה היצה"ר, כמה הוא הפיל והכשיל אותך, על ימין ועל שמאל. תישמר ותיזהר. זהו הדבר הראשון.

והדבר השני, אין השם שלם, ואין הכסא שלם. לדבריו, זאת עיקר הזכירה.

הרי נאמר [שמות י"ז, ט"ז] **פִּי יָד עַל פֶּס יָהּ, לֹא כָתוּב 'כֶּסֶף' אֲלָא 'כֶּסֶף' יָהּ, שְׁתֵּי אוֹתוֹת בְּמִקוֹם אַרְבַּע האוֹתוֹת שֶׁל שֵׁם ה' בֶּן אַרְבַּע אוֹתוֹת, הוּיָה בְרוּךְ הוּא. עַד שִׁמְחָה זָכְרוּ שֶׁל עַמְלֵק, לַעֲתִיד לְבוֹא. וְהִסִּיבָה שֶׁהַשֵּׁם אֵינוֹ שָׁלֵם, וְהַכֶּסֶף אֵינוֹ שָׁלֵם, זֶה בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּיּים, כִּי הַדָּבָר תְּלוּי בְּמַעֲשֵׁינוּ.**

צריכים פה להבין, כמה וכמה דברים.

ראשית, יש פה דרוש, ויש פה עיקר. הוא מתחיל עם הדרוש, והדבר השני הוא העיקר. משמע שהעיקר, זהו מצד הדין, 'אין השם שלם ואין הכסא שלם, עד שימחה זכר עמלק'. וקשה לכאורה, וכי זהו מה שצריכים לכוון, כשמקיימים מצות עמלק?

הרי רבינו הרמב"ם בהלכות מלכים [פרק חמישי] אומר, כי לגבי עמלק, ישנן שלוש מצוות. שתי מצוות עשה, ואחת לא תעשה. א' זכור את אשר עשה לך עמלק, לזכור את מעשיו הרעים ואריבתו, כדי לעורר איבתו וכו'.

דיברנו על כך כבר בס"ד באריכות בשנים שעברו [שיעור ויקהל ושיעור פקודי, שנת התשפ"ד בשל"ה], על הדיוקים בדבריו, כי ישנו שם גם את עניין האריבה, שעמלק ארב לנו. לעורר את האיבה. ובספר המצוות הוא יותר מרחיב.

הרמב"ם לא מזכיר אפילו במלה אחת, לגבי אין השם שלם ואין הכסא שלם. אמנם הדבר נכון, חז"ל אומרים זאת, אולם לא זאת היא המצוה, כאשר זוכרים את עמלק, שצריכים לחזור בתשובה. אם זה כך, העיקר חסר מן הספר, הרמב"ם בכלל לא אומר את זה.

בספר החינוך [מצוה תר"ג תר"ד תר"ה], אלו המצוות הללו, הוא מרחיב על כך, וכותב בזה"ל,

שערי יצחק – השיעור השבועי

כלל ועיקר, אלא בסוף פרשת בשלח [שמות י"ז, י"ד] ויאמר יי' אל משה, כתב זאת זכרון בספר, ושם באזני יהושע. כי מחה אמה את זכר עמלק, מתחת השמים וגו', ונאמר כי יד על יבס יה'. א"כ כיצד החיד"א אומר לנו כאן – בפרשת זכור – כי כיון שאין השם שלם ואין הכסא שלם, אזי צריכים אנו לתקן מעשינו ולשוב בתשובה. הרי הדבר אינו כתוב בכלל בפרשה.

אמנם קוראים זאת אח"כ ביום פורים, וישנם כמה פוסקים הסוברים כי יוצאים בכך ידי חובה, או במ"ש בפרשת כי תצא, אולם לפי הראשונים הסוברים שקבעו את פרשת זכור לפני פורים כדי לקיים מצות זכירת עמלק, הרי שהעיקר חסר מן הספר, כי הדבר אינו כתוב כאן.

עוד יש לשאול שאלה ששית, מהו זה שכתב החיד"א "יצה"ר בהטעאותיו וכשפיו הרבים, וכי יצה"ר הוא מכשף?

*

על כרחנו, גם אם נגיד שאולי יש דעות נוספות – לא חיפשתי בראשונים אחרים, חוץ מבהרמב"ם וספר החינוך – יכול להיות שהחיד"א צודק בהגדרת המצוה. דהיינו אולי ישנם ראשונים שאומרים כמוהו, אבל הוא לא יכול להתעלם מהרמב"ם, ולהגיד כי עיקר הזכירה. אם ישנן שיטות כאלה, לא בדקתי. אלא שאני טוען, כי אפילו על הצד שישנן שיטות כאלה, אי אפשר להתעלם מהרמב"ם ומספר החינוך, שהם מגדולי ישראל ומן המפורסמים.

הלכך על כרחנו, שהחיד"א לא התכוון שזהו ממש ה'פשט' של מצוה, כי הפשטות היא כפי שכתוב ברמב"ם. בשלמא אם הש"ע היה אומר דלא כהרמב"ם, אפשר היה אולי להבין, אולם נ"ד לא הובא בשלחן ערוך. והיכן שאין ש"ע, ההלכה היא כמו הרמב"ם, שהוא עטרת תפארת הפוסקים. הכי הרבה, נוסף את הפירושים האחרים, נחשוש גם לשיטות האחרות, אבל אי אפשר לקבוע אותם ולומר שזהו עיקר הזכירה.

אלא הוא רוצה להגיד כי זהו עומק הפשט. כביכול, ודאי שזאת החיצוניות, לזכור את עמלק ואריבתו וכו', אבל צריך להתבונן למה זה, ומה הדבר אומר לנו, זה מי שמתעמק במגמת המצוה. אבל לאו למימרא שבלי זה לא יוצאים ידי חובה. מי שעשה רק כמו הרמב"ם, או כמו החינוך, פשיטא שהוא

נצטוינו לזכור מה שעשה עמלק לישראל, שהתחיל להתגרות במ בצאתם ממצרים, בטרם נשא גוי וממלכה ידו עליהם, וכענין שכתוב (במדבר כד כ) ראשית גוים עמלק. ותרגומו, ריש קרביא דישראל הוה עמלק. שהכל היו יראים מהם, בשמעם היד הגדולה אשר עשה להם השם במצרים. והעמלקים ברוע לבם ובמזגם הרע, לא שתו לבם לכל זה, ויתגרו במ, והעבירו מתוך כך יראתם הגדולה מלב שאר האומות וכו'.

משרשי המצוה, לתת אל לבנו, שכל המצור לישראל, שנאו לפני השם ברוך הוא וכו'. מדיני המצוה, מה שאמרו זכרונם לברכה (מגילה דף י"ח ע"א) שחיוב זכירה זו היא בלב ובפה וכו'.

ובמצוה תר"ד, שנצטוינו למחות זרעו של עמלק ולאבד זכרו מן העולם, זכר ונקבה, גדול וקטן. ועל זה נאמר (דברים כ"ה, יט') תמחה את זכר עמלק וכו'.

ובמצוה תר"ה, שנמנענו מלשכח מה שעשה עמנו עמלק, כלומר, התחלתו להזיק לנו, ועל זה נאמר בפרשה זו של עמלק (דברים כ"ה, י"ט) לא תשכח. כפי שהגמרא דורשת במסכת מגילה [דף י"ח ע"א], 'לא תשכח' – בלב. 'זכור' – בפה.

דבר שני, החיד"א פותח בדרוש, ואח"כ הוא אומר את העיקר. לכאן היה צ"ל בהיפך.

דבר שלישי, מה הדבר קשור אל המשך הפרשה? אתה אומר לי, לחשוב על היצר הרע, אבל מה נחשוב כאשר קוראים את הפסוקים, אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדָרְךָ וַיִּזְנֶב בְּךָ כָּל הַנְּחָשִׁים אַחֲרֶיךָ וגו', וְהָיָה בְּהֵנִיחַ יי' אֶלְהֶיךָ לָךְ וגו'. לכאן פירושו מתאים רק למלה הראשונה, עמלק, אבל כיצד הדבר מתקשר אל שאר הפרשה.

דבר רביעי, החיד"א מדבר בהתחלה בלשון יחיד, ואח"כ בלשון רבים. בהתחלה הוא כותב, שהאדם יתבונן מה עשה לו היצר הרע וכו', דהיינו לעשות חשבון הנפש, שכל אדם יתבודד בעצמו ויראה כיצד בלי היצה"ר הוא היה יכול לפרות, ולהיות צדיק וגדול בתורה, אבל היצה"ר הפיל אותו, וכל הזמן הוא צריך להילחם איתו. ולאחר מכן הוא כותב, ועיקר הזכירה הוא וכו', והוא תלוי במעשנו ותשובתנו, בלשון רבים.

שאלה חמישית, הוא אומר שאין השם שלם ואין הכסא שלם, ברם קראנו את הפרשה, זכור את אשר עשה לך עמלק וכו', והדבר אינו כתוב פה

יצא יד"ח, רק האדם השלם צריך להבין מה הקב"ה רוצה' פה במצוה הזאת.

ומיושבת לפ"ז שאלתנו הראשונה.

לגבי שאלתנו השנייה, מה שהוא פתח בדרוש, כמ"ש 'בדרושים' כתבתי, ורק אח"כ אמר את העיקר, החיד"א הוא אמנם דרשן גדול, אבל נראה כי יותר ממה שהוא דרשן הוא פוסק. החיד"א לא מפורסם בעולם כדרשן, למרות שיש לו ספרי דרוש, פירושים על המון עניינים, אבל הוא מפורסם בספרים שלו העיקריים, כגון ברכי יוסף, שו"ת חיים שאל, למרות שיש לו גם הרבה עניינים של תורת הקבלה והסוד.

גם את"ל כי לא כן הוא, ויש להחיד"א שני כתרים, פוסק ודרשן, עכ"פ ודאי שהפסקים הם העיקר, וצריך להתחיל בהם.

אבל בנדון דידן, הוא מתחיל עם הדרוש.

על כרחנו, שהדבר בבחינת 'אידי דחביבא ליה'. דהיינו, כמו שכתוב בחידושי הרמב"ן והר"ן בתחילת מסכת גטין, למה המסכת מתחילה בעניין מי שבא ממדינת הים, צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם, שזאת תקנה דרבנן? במקום להתחיל עם דיני גטין, דיני כתיבת הגט, שהם מדאורייתא, מדוע מתחילים עם 'בפני נכתב ובפני נחתם'. אלא כיון שזו תקנה דרבנן, אידי דחביבא ליה לתנא אקדמיה.

גם במלאכת שלמה (עדני) כתב מדנפשיה בדרך הנז' ובתוספת נופך וז"ל, עוד נלע"ד דבדין הוא דה"ל למישרי ולמיתני ברישא כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול, שהוא עיקר דיני הגט, ולאשמעינן דבעינן לשמה, כדכתיב וכתב לה, ודרשינן לשמה, והדר ליתני סעיפי העיקר הזה, דהיינו המביא גט וכו'. אלא אידי דחביבא, דהוי תקנתא דרבנן דלימא הכי, ודסגי באחד משום עגונא דאיתתא, כדאיתא בגמרא, נקטיה ברישא ע"כ.

מצינו כזאת בכמה וכמה מקומות שכותבים כך בגמ' ובמפרשים, שמתחילים עם דברים שהם דרבנן, לפני הדאורייתא, 'אידי דחביבא להו', כיעויין מה שצינתי בס"ד בעיני יצחק על שע"ה ה' קידושין ונישואין סי' ר"ו אות שצ"ט דף קפ"ה ד"ה וחזינן.

א"כ מכיון שעניין הדרוש, היה חביב אצל החיד"א, ובפרט כי זהו חידוש, העניין מחודש, על כן הוא

פתח עם זה. את העיקר הוא שם בהמשך, אבל הוא התחיל עם הדבר הזה.

לגבי מה שהוא כותב בלשון יחיד, ואח"כ בלשון רבים, שהיא השאלה הרביעית, האמת היא כי גם בפסוקי הפרשה עצמה הדבר כך, זכור את אשר עשה לך' עמלק, אף כי בהמשך 'בדרך בצאתכם ממצרים' עבר הכתוב ללשון רבים, אבל כל ההמשך הוא בלשון יחיד, כגון 'אשר קרך בדרך, ויזנב בך'. לכן גם החיד"א המשיך בכך. כי הוא מדבר כעת לגבי כל אדם אשר עושה חשבון הנפש עם היצה"ר, הוא לא יכול לעשות חשבונות של אחרים, אלא הוא צריך להתעמק להתבודד בעצמו לראות מה הוא צריך תיקון. משא"כ אחר כך, 'שאינ השם שלם ואין הכסא שלם', כאן הוא כבר מדבר בלשון רבים, שהדבר תלוי במעשינו ובתשובתינו, כי זה כבר קשור לכלל ישראל. זה לא עניינים אישיים שלו, אלא זהו עניין של כל עם ישראל, לכן הוא מדבר בלשון רבים.

ולגבי השאלה החמישית, שבעצם בפרשה שלנו לא כתוב בכלל 'כס יה', על כרחנו שהפסוק פה כביכול מציין לשם. בפרשה שקראנו, והיה בהניח י"י אלהיך לך מכל אויביך מסביב וגו' תמחה את זכר עמלק וגו', כפי שמסיים הפסוק, הקב"ה מצוה אותנו שאנחנו נמחה. אבל ריבוננו של עולם, אתה אומר לנו שאנחנו נמחה, אולם כבר אתה מוחה, עליך הדבר מוטל, הבטחת לנו, כפי שנאמר שם 'כי מחה אמחה את זכר עמלק'. כבר כתבת לנו ככה. אומר מהר"ם אלשיך, על פי מאמר חז"ל בשיר השירים רבה [פרשה ח'] שאין הקב"ה פורע מאומה למטה, עד שמפיל שריה למעלה. הכל מתחיל מאתערותא דלתתא, שיתקנו את החטאים, ואז יפיל את השר שלהם בשמים. דהיינו, בודאי שהקב"ה הוא עתיד למחות את זכר עמלק הרוחני, שזהו השורש שלרע, וכל הטינופת והטומאה, השטן וכל הרוע, כל הסטרא אחרא, כל הכוחות הרעים, אבל הדבר תלוי בנו. לכן הקב"ה אומר לנו, דבר ראשון, אתם תמחו. המצוה היא עליכם, אתם צריכים להתחיל. 'תמחה'. ואחרי שאתם תמחו, אזי אני 'מחה אמחה'.

נמצא א"כ שהפסוק פה 'תמחה', הוא בעצם המשך של קודם. כביכול ישנו כאן ציון, אתה חייב לקשר זאת עם הפרשה ההיא. ממילא, אפשר להכניס את זה גם בכוונה פה, כי כאילו הדבר כתוב פה. לפרש ככה, לא נפלא את היא, ולא רחוקה.

בדרך. וזהו שנאמר, זכור אשר עשה לך עמלק בדרך, הדרך הזה אשר אתה הולך.

'בצאתכם ממצרים'. היינו בעת שיצאתם ממצר הקדושה, וחטאת וישר העוית. וזהו דקדוק הכתוב דפתח בלשון יחיד 'אשר עשה לך', וכן כל הפרשה בלשון יחיד נאמרה, אמנם תיבת 'בצאתכם' היא בלשון רבים.

ולדרכנו בו תרמו"ז, דכאשר האיש הישראלי הוא במצב הקדושה, הוא באחדות. ואם יחטא, תחת פשע אז ביום ההוא יצא מהקדושה אל הסט"א עלמא דפירודא, כי רבים הם. וזה שנאמר בצאתכם ממצרים, כלומר ממצר הקדושה. ושורש פורה היצר, הוא מעביר את האדם ומוציאו מרשות הגבוה רשות היחיד יחידו של עולם, לרשות הרבים סט"א. ולזה אמר בצאתכם, לשון רבים.

'אשר קרך בדרך' – כאן הוא אומר פירוש אחר. שם הוא הסביר כי זהו עניין של קירור, וכאן הוא מסביר כי זהו עניין של מקרה. שבעים פנים לתורה – מלשון כי יקרא, לשים בלבך כי הכל דרך מקרה.

במקום שהאדם יראה בכל דבר את יד ה', את השגחת ה' הנסתרת, הוא מייחס זאת אל המקרה, ואל הטבע.

ואם באו עליך יסורים, או על אחרים, הכל הוא מקרה.

ואין יודע ואין מקיץ, כי אין אדם נוקף באצבעו אלא אם כן נגזר עליו מלמעלה על חטאתו, ולעוררו בתשובה. אך היצר וסט"א זה יתנו בדעתך שהכל מקרה, וזהו אשר 'קרך' בדרך, חיי העולם הזה שהם דרך כמדובר, הוא היה אומר כי הכל מקרה, והוא להרוס פנת תורת אמת. וכו'.

ולגבי השאלה הששית, וכי יצה"ר הוא מכשף. בודאי שאין זה ממש כפשוטו. אך כיון שמצינו כי עמלק במלחמתו עם ישראל ברפידים, השתמש במכשפות ואצטגנינות, כיעוין תנחומא בשלח אות כ"ח, ובפירוש רבינו בחיי וחזקוני ושאר ספרים, והחיד"א הרי משה את יצה"ר גם בזה לעמלק, לפיכך מעורר אתנו להיזהר ממנו, מפני שכל כך הוא מתחכם ומערים עלינו, בזה נראה כאילו הוא עושה פלאים בלתי טבעיים כמו מכשפות.

*

החיד"א כותב, 'בדרושים כתבתי', חיפשתי ועיינתי לראות באיזה ספרי דרושים כתב זאת?

והדבר עונה גם על שאלה נוספת שאמרנו מקודם, השאלה השלישית, היכן כתוב בפרשה העניין של היצה"ר? כיצד הדבר מתקשר לפסוק 'בדרך בצאתכם ממצרים'? מה זה קשור ליצה"ר? וכן 'אשר קרך בדרך'.

בדרושים הוא הרחיב בכך, ומסביר את הפסוקים הללו ע"ד הדרוש. אקרא בפניכם רק קצת, רק בכדי לעורר את העניין, מה המצוה הזאת אומרת.

בספרו דברים אחדים [דרוש ג'] הוא כותב כך, זכור אשר עשה לך עמלק וגו'. הוא היצר הצורך ס"מ שהוא שר עמלק. 'בדרך' העובר שבאת בעולם הזה, שכל חיי העולם הזה נקרא דרך. 'בצאתכם ממצרים', בין המצרים. מלידה ומבטן, לפתח חטאת רובין.

מאז שהאדם נולד, עבר במשעול צר, לפתח חטאת רובין, כבר היצר הרע מוכן ומזומן.

'אשר קרך בדרך'. שתחילת היצר הרע הוא לקרר חומו בעבודת ה'.

האדם מתעורר לקיים איזו מצוה, או להתמיד בלימוד, והיצה"ר מוריד לו את ההתלהבות, מצנן אותו. נותן לו כל מיני תירוצים.

ויראה האדם בעצמו, כי נפשו החצובה ממעל, ויצר הטוב מכניסים בלבו מחשבה טובה לעשות קביעות לתורה, או להתפלל בכוונה, או לתת צדקה וכיוצא, ואחר כך מתקרר מעט מעט במחשבות און. וזה שאמר אשר קרך בדרך, שהוא העולם הזה הטיל עליך צונן בעבודת ה'.

והוא מאריך בהמשך, לפרש את הפסוק 'זינב בך' וכו', אבל המה דברים הקשורים לתורת הקבלה.

גם בספרו כסא דוד, דרוש שני, הוא כותב בזה"ל, זכור את אשר עשה לך עמלק, אפשר לרמוז כוונת הכתוב זכור אשר עשה לך עמלק, כלומר היצר הרע, כי הוא הוא עמלק, הוא שטן הוא יצר הרע, זכור תזכור מעשה היצר הרע אשר עשה לך 'בדרך', כלומר כל ימי הבלך, כי הן האדם מיום הולדו הולך וקרב אל המות. מיום ליום, האדם הולך לקראת הקבר.

וזהו פשט הכתוב [קהלת י"ב, ה'] כי הילך האדם אל בית עולמו, הולך דייקא, מעת שנולד נצב

לגבי דרשות חז"ל בפסוק 'ישנו' עם אחד, והנסים והנפלאות שעשה הי"ת עמנו כעת באבוד 'המן' החדש שקם בזמנינו.

המן הרשע אמר, 'ישנו' עם אחד [אסתר ג', ח']. בגמרא [מגילה דף י"ג ע"ב] כתוב, שהם 'ישנו' מן המצוות. אבל באסתר רבה ובעוד מדרשים כתוב, כי הקב"ה 'ישן'. עכשיו עם ישראל הם בגלות.

אחשוּרוש ידע מה עשה הקב"ה לכל המלכים אשר התנכלו לעם ישראל, כגון פרעה שטבע בים וכו', כולם קיבלו לבסוף את העונש. כפי שאנו אומרים בברכת אמת ואמונה, הגואלנו מכף עריצים, האל הנפרע לנו מצרינו וכו'. כאשר המן בא להציע לו תכנית כזאת, להשמיד להרוג ולאבד וגו', אחשוּרוש פחד מכך. אמר לו המן, אל תדאג. אז הקב"ה היה ער, ועשה נסים גלויים, כגון קריעת ים סוף וכו', אולם כעת הוא ישן. 'ישנו עם אחד', העם של ה' אחד, הוא עכשיו ישן.

אמר לו הקב"ה, אתה אומר אני ישן? חייך שאני מראה לך, שאני מאבד אותך מתוך שינה.

דהיינו, הדבר אכן נכון מבחינה מסויימת, שכאשר אנחנו בגלות יש הסתר פנים, אבל אעפ"כ הקב"ה עושה ממש אז את הנסים בדרך הטבע. אין נסים גלויים, אין לנו כעת זכות שיהיו לנו נסים כמו שהיו בדורות הראשונים, אולם עכ"פ הקב"ה עושה לנו נסים שהם מלובשים בדרך הטבע, על ידי כל מיני אמצעים. רואים אנחנו כיצד הקב"ה מנהל את הכל 'מאחורי הקלעים', כי הכל הולך 'לעשות רצונו כרצונו'. ובעז"ה נרחיב בס"ד בשיעור נוסף.

כפי שאנו רואים, גם כעת, איזה נסים ונפלאות הקב"ה עושה לנו, כמו מות חמינאי מנהיג איראן שר"י, צורר היהודים, כל דור, ו'המן' החדש שלו. ובאבוד רשעים, רנה. וברוך ה', כעת יש לנו את יום הפורים שלפנינו, שמתקיים בעז"ה ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר. שזכינו לראות את יד ה', יען כי למרות הכל הקב"ה אוהב אותנו, ועושה לנו נסים גדולים אשר לא נראו בכל הארץ ובכל הגויים, פלאים. וכן יהי רצון שיהיה תמיד, אמן.

האם יוצאים יד"ח משלוח מנות, במיני מלבושים או בספרים. צריך לחשוש לשני הטעמים שנאמרו במצות משלוח מנות, ושני ביאורים בראית התה"ד מהגמ' במגילה דף ז: מחלפי סעודותיהו.

בעל תרומת הדשן – מהר"י איסרלן – נשאל [סימן קי"א] האם אפשר לצאת ידי חובת משלוח מנות,

אם אדם שולח לחבירו דברי מלבושים, חלוקים או סדינים, וכדומה.

וזאת לשון השאלה, בני אדם השולחים לחביריהם בפורים חלוקים וסדינים וכה"ג, יוצאים ידי משלוח מנות, או לאו.

והוא עונה כך, יראה דאין יוצאים בהן. דנראה טעם דמשלוח מנות, הוא כדי שיהא לכל אחד די וספק לקיים הסעודה כדינא, כמשמע בגמ' פ"ק (מגילה דף ז:): דאביי בר אבין ורב חנינא בר אבין הוו מחלפי סעודותיהו בהדדי, ונפקי בהכי משלוח מנות, אלמא דטעמא משום סעודה היא.

ותו נראה, דלא אשכחן בשום מקום דמיקרי מנות, אלא מידי דמיכלי או דמשתני.

וכן דקדק הרמב"ם בלשונו, שכתב וחייב לשלוח שתי מנות של בשר או שני מיני תבשיל או שני מיני אוכלים. ונראה דשתייה בכלל אכילה. ובמתנות לאביונים כתב, מעות או מיני מאכלים. אַלמא דגבי משלוח מנות סבר דוקא מידי דמיכלי. וכך מפורסמת דעת תרומת הדשן, כי הטעם של משלוח מנות, היא כדי שהסעודה תהיה ברווח.

וישנו טעם שני, של מהר"ש אלקבץ בספרו מנות הלוי, כי זה כיון שהמן אמר על עם ישראל שהוא מפוזר ומפורד, שיש ביניהם פירוד לבבות, לכן עשו את מצות משלוח מנות, כדי לתקן את החטא, להרבות אהבה ואחוה.

שני הטעמים הללו מובאים בשו"ת חתם סופר, ובשו"ת כתב סופר, ועוד הרבה אחרונים בעיקבותיהם, והעלו להלכה ולמעשה כי צריכים לחשוש לשני הטעמים, כי שניהם עיקר. וישנן אולי עשרים נפקא מינה, ואולי יותר, לגבי פרטי כמה הלכות, באיזה דברים יוצאים ידי חובה, ובאיזה לא.

למשל, אם מישהו שולח ספרים, לפי תרומת הדשן הוא לא יצא יד"ח, כי צריכים דברים בשביל הסעודה. אבל לפני מנות הלוי, שהטעם הוא כדי להרבות אהבה ואחוה, אזי יוצאים בכך יד"ח, וגם בסדינים וחלוקים, כי הדבר כן מרבה אהבה ואחוה.

מה שאמרנו כי צריכים לחשוש לשני הטעמים, הוא לאפוקי ממה שכתב בספר מנחת אשר [מועדים, דף קצ"ט], כי הטעם של מנות הלוי הוא דרוש, והעיקר הוא טעם התרומת הדשן. הנני מקצר בכך, כי יש לי בס"ד תשובה ארוכה, להוכיח שהדבר אינו כך. והמסקנא היא, שצריכים לחשוש לשני

שערי יצחק – השיעור השבועי

יצא שהסעודה היתה משובחת, באופן שהיתה תועלת לכבוד קיום מצות סעודת פורים.

כך נראה שהבין התרומת הדשן, ולכן הוא הביא מכך ראיה, כי המטרה של המשלוח מנות זה בשביל 'שיהיה די וספק בסעודה'.

אולי יש דרך אחרת ליישב את דברי ספר תרומת הדשן בנ"ד, אם הוא סובר כמ"ש בחידושי אנשי שם הנדפס בגליון הרי"ף במגילה התם בשם מהר"ן שפירא וז"ל, לשון הבית יוסף בא"ח סי' תרצ"ה. וקשה, דא"כ לא היו מקיימין משלוח מנות איש לרעהו. וא"ת שהיו משלחין, א"כ מאי אתא לאשמעינן עכ"ל. ואני אומר, דודאי היו משלחין מנות בלאו הכי. ואתא להרבות בשמחה בסעודת מרעים, ולא שיהא משמח כל איש ואיש בביתו לבדו. ומזה נראה שנשתרבב המנהג, שהולכים בחבורות מרעים מבית לבית, ואוכלים ושותין וק"ל. ומיהו הר"ן פירש פירוש אחר, כמבואר בלשונו עכ"ל.

בעניין שכרות בפורים [שיטה מחודשת ותמוהה של רבינו אביגדור מבעלי התוספות] והגירסה במלה 'לפסומי' בפוריא, והתייחסות לטוענים כי יש לומר 'לאבסומי' באל"ף.

ידידנו הרה"ג יהודה חרזי הי"ו הראה לי חידוש, בספר חדוות המועדים, של הרב רפול. הוא מביא את הגמרא המפורסמת במגילה [דף ז' ע"ב], אמר רבא, מיחייב אינש לבסומי (להשתכר ביין – רש"י) בפוריא, עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי.

הוא כותב [באות א'] כך, בספר שתי ידות [סוף פרשת תצוה] לאחד מגדולי האחרונים ה"ה ר' אברהם חזקוני, נתן טעם לשבח על פי הסוד, מדוע דוקא רבא אמר חידוש זה, עיי"ש ותרו"ן. ועיין עוד בשו"ת הרב"ז [ילקוט החנוכי אות ט"ו].

כתבתי על זה בס"ד בשו"ת עולת יצחק [ח"ג סי' קצ"ב], למה עד רבא לא נזכר דין זה? מי אמר את הדין הזה? וכו' וכו'.

ובאות ב' הוא כותב כך, יש גורסים 'לאבסומי' [עיין דקדוקי סופרים מגילה ז': הגהה ח', וכן הוא ברש"י על אתר, וברוקח סימן רל"ז].

אקרא בפניכם בעברית, כפי שכותב המחבר, ואח"כ תבינו איך השתבשו בזה. הוא קורא,

הטעמים, כי שני הטעמים הינם עיקר להלכה, ויש להם ראיות ומקורות.

רק מה שרציתי לעמוד כעת פה, כי לכאור ראית התרומת הדשן, צריכה ביאור. הראיה שלו, שמטרת המשלוח מנות היא בשביל להרבות בסעודה, שהסעודה תהיה בהרחבה, היא מהגמרא במגילה [דף ז' ע"ב], כי אביי בר אבין ורב חנינא בר אבין, הוו מחלפי סעודתיהו. לכאורה, אם הם רק החליפו את הסעודות, איך זה נהיית הסעודה יותר מרובה? הם היו עניים, ולכן הם עשו כך, וקיימו בזאת מצות משלוח מנות.

ישנה מחלוקת בראשונים, רש"י והר"ן, האם הכל היה באותה השנה, או אחד בשנה אחרת. רש"י מפרש שם, שזה לא היה באותה השנה, אלא זה אוכל עם זה בפורים של שנה זו, ובשנה שנייה סועד חבירו עמו. הרבה אחרונים מדברים על זה. וע"ע למהרי"ץ בשו"ת פעו"צ ח"א סי' ס"ד. אבל הנני אומר כעת, לפי כל השיטות, הא כיצד ע"י החלפת הסעודות, נהיה יותר שפע? אתה נתת לו את שלך, והוא נתן לך את שלו, בסדר, אבל וכי על ידי זה הסעודה נהיתה יותר גדולה ומשובחת? וכי ישנו יותר היכר, שיש פה הרבה? שהסעודה יותר מכובדת? מהי הראיה?

מי שימצא תשובה על השאלה הזאת, ויודיענו, ברוך יהיה. לא ראיתי מי שעומד על זה, האמת היא שלא חיפשתי, אבל מה שנראה לי, זה שהם היו שולחים האחד לשני, זה לא היה פעם אחת שהזדמן כך, אלא כנראה כל הזמן הדבר היה כך. היה להם מנהג כזה. הם היו מיועדים מעיקרא לשלוח האחד אל השני. אם אדם עושה סעודה לעצמו, אז הוא עושה לעצמו בעצמו. אבל כאשר הוא יודע שזה ילך לשני, אזי אינו שוכח להוסיף. א"כ כיון שזאת היא המטרה, לשלוח אל השני, אז הוא עושה משהו יותר מכובד, יותר מיוחד.

זאת אפשרות אחת.

חויז מזה, מסתברא שבכל בית, יש לאוכל טעם אחר. תלוי איך מכינים, וגם איך מגישים. ישנם הבדלים. אמנם האדם לפעמים לא ימצא חן בעיניו אוכל של אחרים, כי הוא אוהב או רגיל לאוכל אחר, לא טוב לו, אבל כיון שהם עשו את זה כל הזמן, האחד הכיר את השני, הם ידעו מה כל אחד מהם אוהב, מה ערב לחיכו, ממילא הם היו מתכננים את זה, מה השני רוצה שאעשה. ממילא

לְבִסּוּמִי. והוא אומר, כי יש גורסים לַאֲבִסּוּמִי. לַמִּדֹּאֲלִיף יוֹד בֵּי"ת וכו', לא לַמִּדֹּאֲלִיף יוֹד בֵּי"ת וכו'. וראיתי לחד מן קמאי מבעלי התוס' ה"ה רבינו אביגדור [פירושים ופסקים לרבינו אביגדור, פרשת כי תצא פסק תס"ב] שכותב דבר חידוש השולל את הגירסא הזו, ומביא נפק"מ למעשה, וז"ל, 'חייב לבסומי גרסינן, ולא גרסינן לאיבסומי. דאם הוא עצמו מבושם עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי, אין זו שמחה להיות הוא בעצמו מטורף.

אם האדם נהיה מבושם, שמה והשתכר, אזי הוא מטורף, ואין זאת שמחה.

ואי גרסינן לבסומי – בלי אל"ף – ניחא, שהיא שמחה לבעל הבית כשכולם לפניו מטורפים, והוא חכם – הוא מנהל את העניינים – ומשמח בדבר. לכך יש לו לפזר משלו, ולבשם כל בני ביתו.

האמת היא, שעמדתני בפליאה עצומה. חושבני כי כל אחד ישום וישרוק, על הפירוש הזה. אבל הוא אומר, כי כך כתב רבינו אביגדור מבעלי התוספות. אינני יודע. אומרים במקרים האלה, כי תלמיד טועה כתב את זה. [ובשיעור נוסף, נרחיב על כך בל"נ]. גם הרעיון לכשעצמו, שבעל הבית הוא יהיה בשכלו, וכולם ישתגעו, ישתכרו ויעשו שטיות, ואז הוא יהיה שמת, נראה מוזר ומשונה מאד.

אבל כעת הנני מדבר, מצד הקריאה. לצערינו, בגלל שאין להם מסורת, משא"כ אנחנו מבני יהודה דקפדי לישנא, כיעויין בגמ' עירובין דף נ"ג, יהדות תימן מומחית מאד בקריאה, זכינו ללשון צחה וברורה, גם בגלל שאנחנו רגילים בלשון תרגום, שכן קוראים אותו בציבור תמיד, אנחנו מדקדקים בלשון. הרי בתרגום אנחנו מדקדקים אפילו על שוא נח ושוא נע, וק"ו על טעות שיש לה משמעות. וגם בקריאה בלימוד, גמרא הלכה וכל כה"ג, אנחנו מדקדקים הרבה מאד בקריאה. אבל הנני רואה, כי הם אינם יודעים לקרוא.

אפילו הרב מאזוו, שהוא מדקדק, הראו לי מה שכתב בעלון בית נאמן [גליון 349, כי תשא התשפ"ג], וז"ל, האשכנזים אומרים 'לְבִסּוּמִי', ויכול להיות שזה יותר נכון. כי 'לְבִסּוּמִי' משמע לבשם אחרים, ו'לְאִבּוּסּוּמִי' זה לאיבסומי – להתבסם.

הנני מבין מכך, אם הוא אומר שאנחנו – דהיינו הספרדים, או עכ"פ לפחות הם, התוניסאים –

קוראים לְבִסּוּמִי, הוא מודה כביכול על האמת, כי זאת טעות, והאשכנזים צודקים, כי הם לא אומרים כמותם לְבִסּוּמִי, שפירושו לבסם אחרים, אלא לְבִסּוּמִי, שפירושו להתבסם. הוא בעצם כמעט 'קלע' למה שאמר רבינו אביגדור.

ברם, הכל טעות. מהתחלה ועד הסוף. [עייין שיעור ויקרא התשע"ט בש"ל]. אם היתה להם את מסורת הקריאה הנאמנה והנכונה, כפי שקיבלנו אנחנו מאבותינו, בפרט מי שמבין בדקדוק ויש לו חיד וטעם בלשון, יודע ומבין כי בעצם אין הבדל אם תגיד או תכתוב עם אל"ף או בלי אל"ף, הכל הולך אל מקום אחד. שהרי יש מלים שמקצרים אותן, כגון 'להיזהר' – 'ליזהר', האותיות הגרוניות הן לפעמים נבלעות, 'מורידים' אותן. וכן 'להיחנק' – 'ליחנק'. 'להידחק' – 'לידחק'. 'להיטהר' – 'ליטהר'. 'להיטמא' – 'ליטמא'. 'ליכנס' – 'ליכנס'. 'להינצל' – 'לינצל'. ואותו הדבר, בלשון ארמית. נציין לדוגמא, וגם מה שקרוב לכך, מהו 'לאדבוקי' בהו (גטין פ' הניזקין). לְאִמְלוּכִי. לְאִמְנוּעִי. לְאִמְשׁוּכִי. לאקרובי, לארצויי, לאנסובי.

ונזכיר גם את נדון הגירסא בהגדה של פסח, חייב אדם לראות – לראות – להראות, את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים. והדבר מקביל ללשון הפסוק [דברים א', ל"ג] 'לְרֵאֲתֶכֶם' בְּדֶרֶךְ. כיעויין מ"ש בס"ד באגד"פ פרי עץ חיים מהדו' שנייה דף ש"ח ש"ט.

וכמעט בנדון דידן, הוא בנוסח ביטול החמץ, לְבִטּוּל וְלֹהוּי כַּעֲפָרָא דַּאֲרַעָא, הַלְמִיד בַּחִירָק, והבי"ת בשוא, ובדגש חזק.

אבל לפוס קושטא, זה לא לְבִסּוּמִי, ולא לְבִסּוּמִי, אלא לְבִסּוּמִי. הבי"ת והסמ"ך, בדגשים חזקים. והלמ"ד בחירק. או לְבִפְסוּמִי, אבל זהו עוד נושא, של אופן קריאת האות וא"ו, שאנחנו מוציאים אותה, כמו לְאִפּוּקִי. זהו עניין נוסף.

דהיינו, כוונתי כי אצלם לשיטתם שהוא"ו בשורק, הם היו צריכים לקרוא, לְבִסּוּמִי. ומובנה, שאתה תתבסם. בין אם יש אל"ף, או אין אל"ף, הניקוד והפירוש הוא כך, לְבִסּוּמִי. להתבסם בעצמך, לא לבסם אחרים. לא לְבִסּוּמִי, וגם לא לְבִסּוּמִי – שזה סתם שיבוש, אין מלה כזאת, זה לא נכון. הדבר מראה שהם אינם יודעים בכלל לקרוא את המלה. אין לזה פירוש בכלל. בגלל שהם לא רגילים ולא 'משופשים' בלשון הארמית, הם לא שמים לב.

שערי יצחק – השיעור השבועי

לא כמו שהם אומרים 'עד דלא ידע', היו"ד בקמץ והדל"ת בפתח, כי זהו לשון עבר. והרי הכוונה בלשון עתיד, עד שהוא לא ידע. אם כן בארמית צ"ל 'עד דלא ידע', כפי שאכן קיבלנו בבירור. היו"ד בחירק, והדל"ת בדגש חזק. תרגום המלה 'ידע', הוא ידע. וכן תדע, בארמית תדע.

זה לא לשה"ק, כי בלשה"ק למלה 'ידע' ישנה משמעות אחרת, לשון ידיעה. כמו 'ידע נעריו', בפיוט עת שערי רחמים להיפתח, שאומ' בר"ה לפני תקיעת שופר. יידע אותם. אולם בנ"ד, הכוונה שהוא לא ידע.

תירוצים על קושיות האברבנאל לגבי 'דרך המיצוע' שכתב הרמב"ם, ומקורות לכך כי הדרך הזאת לא באה מאריסטו אלא ממקורות קדושים, ושזוהי דרך תוה"ק. משלי הערב. האם יש מסכתות שנאבדו מאתנו, מסכת ענוה, מסכת בטחון וכדומה.

הבאנו בס"ד [בשיעור הקודם] את הקושיות שהקשה האברבנאל, על שיטת הרמב"ם בעניין המיצוע במדות. האברבנאל בא וטוען, כי אי אפשר לפרש את המשנה באבות 'איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם', כי הכוונה היא ללכת בדרך האמצעית, כפי שהרמב"ם וכל המפרשים אומרים, כי מה הפירוש 'שיבור לו האדם'? וכי האדם הוא זה שמחליט? התורה היא שמחליטה. וכו' וכו'.

האברבנאל בפירושו נחלת אבות [דף ס"ד] שאל שתי שאלות, כפי שהבאנו בזמנו, ובעזרת הי"ת ברצוני לתרץ את השאלות שלו.

הוא שואל בזה"ל, השאלה הראשונה, איך אמר 'איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם', כאילו ביד האדם לבור ולבחור דרך לעצמו כרצונו? ואינו כן, כי הדרך הישרה כבר צויתה עליו התורה, ואין לו לאדם לבחור דרך אחר, כי אם לשמור ולעשות ככל דברי התורה. ואמרו חכמינו זכרונם לברכה [מכילתא דרבי שמעון, יתרו פר' ב'] שהתורה נקרא דרך, שנאמר 'והודעת להם את הדרך ילכו בה' [שמות י"ח, כ'].
השאלה השנייה, איך נאמר שהמיצוע בכל הדברים היא הדרך הטובה והישרה? והלא יש דברים שהשלימות ימצא בתכליתם, לא באמצעותם – כעבודה והאהבה לבורא וליראה ממנו. ואם תאמר, לא דיבר רבי כי אם מהמדות, עם שלא פירשו, הנה גם בהם אמר התנא [להלן פרק ד'] מאד מאד הוי שפל רוח יעוש"ב.

עד כדי כך, שלצערינו – כפי שהננו רואים – אפילו בגמרא, הם קוראים תמיד 'חמרא', המי"ם בשוא נח. אבל האם זה יין, או חמור? הם אינם יודעים להבדיל. הם אומרים, תסתכל איפה הוא, האם ביקב או באורווה...

ואל תחשבו שהשגיאה הזאת שלהם היא מהיום, מקרוב, אלא כבר מאות שנים הם לא יודעים את זה. והראיה לכך, שכתוב בסוף ספר מהרי"ל, כי מהרי"ל – תשמעו 'חידוש', גדול הדור – אם המדובר הוא על חמור, הוא היה קורא את המי"ם בקמץ, חמרא. אבל זהו מהרי"ל. הדבר היה אצלם חידוש, היו צריכים לכתוב זאת, שהוא ככה היה קורא, כי הדבר לא היה ידוע. דברים פשוטים מאד אצלינו, ולכל מי שיודע. חמרא זה יין, וחמרא זה חמור.

וכהנה וכהנה שגיאות כאלה, בגלל שהם איבדו את מסורת הקריאה.

אשרינו מה טוב חלקינו, שאנחנו מחזיקים את קריאת התרגום בציבור, ומשננים אותו לילדים מגירסא דינקותא, חוץ מן העניין ההלכתי שזאת תקנת חז"ל, כפי שיטת הגאונים, גם על ידי כך אנחנו מבינים היטב את לשון כל ספרי חז"ל, וקוראים אותם נכון. כי לפעמים, חוסר הידיעה ושינוי הקריאה מביא שיבושים במשמעות. כמו בעניין דלעיל, שבסוף איכא נפקותא לדינא. אם הם היו מבינים את שורש הלשון, הם היו יודעים לכוון אותו בדיוק לפי המשמעות שלו.

ולא רק זאת. את כל לשון המאמר הזה, הם אינם קוראים נכון.

מְתִיבֵי המי"ם בחירק, החי"ת דגש חזק, וכן היו"ד ובפתח.

אָנִישׁ בְּצִירִי, ולא אָנִישׁ. מי שאומר אָנִישׁ, הוא פשוט אינו יודע לקרוא. בגלל שיש יו"ד, הוא חושב שזה חירק. אבל צ"ל אָנִישׁ.

לְפִסְמוּי, כמו שאמרנו לעיל.

בְּפוּרְיָא, הרי"ש בפתח, והיו"ד בדגש חזק, לא בְּפוּרְיָא, בשוא, כי פוּרְיָא זה בארמית מיטה. אלא צ"ל פוּרְיָא, כי פורים זה לשון רבים של פור, ובארמית זה פוריא.

האמת היא כי אולי ישנו כאן קצת רמז, כי הרמב"ם כתב שאח"כ ילך לישון, שיירדם בשכרותו. בדרך רמז, זה טוב. שיישן במטה וירדם בשכרותו, ועיין מהרש"א בבא מציעא דף לא: ד"ה בפוריא.

– האדם צריך לבקש רחמים, להתפלל, שהקב"ה יזכה אותו לכך – שיתקנהו בעצה טובה לעשות הטוב והישר דבר בעתו, באופן שימצא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם.

אם־כן, נכון שצריך שתהיה דרך המיצוע, אבל בכל זאת צריך 'שיבור לו האדם'. כי לפעמים הוא צריך להחליט, לפי הזמן והמקום, אולי פה הוא צריך להתנהג בצורה אחרת.

בכך מיושבת השאלה הראשונה שלו. על השאר, כבר דיברנו בס"ד. וע"ע לקמן ד"ה דרך אגב, וד"ה נחזור.

*

ולגבי מה שיש אשר טענו, כי מקור השיטה של 'דרך המיצוע' באה מאריסטו, כבר אמרנו בס"ד כי המקור של אריסטו הוא משלמה המלך. אבל, יש לנו מקורות ממש בקודש. לא בהשערות, אלא במפורש.

בספר 'הפרשה מדברת אלי' [כי תצא, דף 137, הערה 45], הוא כותב כך, העיקרון של 'דרך המיצוע' הוא אוניברסאלי – כך הסגנון שהוא כותב. אנחנו לא משתמשים בסגנון הזה. אמנם הכוונה, שזה משהו כללי – ומופיע במשנות מוסר רבות. זה לאו דוקא ביהדות.

הוא מביא, היכן הדבר כתוב בספרים שלהם, (אריסטו, אתיקה מהד' ניקומאכוס ספר ב' פרק ו'). קונפוציוס, מאמרות קונפוציוס פרק ששי כ"ז, "דרך המיצוע היא דרך השלמות שאין למעלה ממנה". לאו דוזה, דאו דה צ'ינג פרק כ"ט, "החכם נמנע מן הקיצוניות".

אך מקורו של רעיון זה, בהררי קודש, בספרא דצניעותא – בזוהר הקדוש – שם מבואר כי האמצע הוא דרך ה', השקולה על ידי ריבוננו של עולם, ואף קדמה לעולם (זוהר הקדוש, בפרשת תרומה דף קע"ו ע"ב).

וכתב על כך רבי צדוק הכהן מלובלין – עכשיו תשמעו הפלא ופלא – "דבר זה הוא 'כלל כל הסודות', לדעת לשקול במדה ובמשקל וכו', וזה 'כלל התורה כולה', המוגדרת במעשים מיוחדים בעולם שנה נפש, וכלל כל הבריאה וכו', וזהו המתקלא (=המשקל) שיהיה כל דבר במדה ובמשקל, שני קצוות וקו האמצעי, כמו במאזניים, שתי הכפות והלשון שבאמצע" (דובר צדק מהדורת הר ברכה, אחרי מות עמ' 131-132, וראה ספר יצירה א, ג). עד כאן.

התשובה לענ"ד בס"ד היא, אכן נכון שישנה דרך ממוצעת. כפי שהרמב"ם אומר לדוגמא, כי הנדיבות, היא בין הפזרנות לבין הקמצנות. ברם, הדבר אינו קבוע. לפעמים צריכים לשנות. לא בכל מקרה ובכל זמן ובכל מקום, אפשר לדעת את הדרך מראש. לפעמים צריכים לנטות מן האמצע, כי במקרה הזה זהו האמצע.

ואת זאת כתבו במפורש, גם החסיד יעבץ, על המשנה הזאת, וגם הפלא יועץ.

וזה לשון כמהר"ר יוסף יעבץ, רבי אומר איזו היא דרך ישרה. יש לדקדק, כי התפארת אינה באה למפואר מעצמו, רק מזולתו. א"כ מה הועיל במה שאמר, ותפארת לו מן האדם. ועוד, שהדרך הישרה היא הממוצעת, אשר ראוי לילך בה בהחלט, וכמו שאמר הרמב"ם ז"ל בפירושו כאן ובהלכות דעות וכו'. א"כ מה זה התנאי עוד, שיהיה תפארת לעושיה. והיה ראוי שיאמר, איזו היא דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת. וכשהוא אומר כך, מפרש שהיא ישרה.

ועתה אגיד דעתי, כשרצה החכם להיישיר את האנשים במדות, אמר שהוא יתן סדר כולל איך יתנהגו האנשים בכל מדה ומדה, אבל שלא יוכל לדבר דרך פרט במדות, כי לפעמים יצטרך לשנות ממה שאמר כפי העת והזמן או לעשות להיפך, וזה יהיה מסור לחכם לב כפי צורך השעה. והנה קם זה האדון בחכמתו ונתן סדר פרטי לכל זמן וזמן, ואמר שהדרך הישרה אשר היא הממוצעת היא אשר יבחר לו האדם בכל עת ובכל זמן. וזה טעם שיבור לו האדם וכו' יעו"ש.

וגם הפלא יועץ [באות שייק, ערך שיעור] כתב בזה"ל, וזה כלל גדול בכל המידות. אמצעי, שלם. וכדתנגן, איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה, ותפארת לו מן האדם. שלא יפנה לאחד משני הקצוות.

וזה דבר שאי אפשר לפרשו הכל בכתב, כי לא כל האדם ולא כל העיתים ולא כל המקומות ולא כל הדברים הם שוים. וצריך שיהא אדם חכם ומבין מדעתו, וישקול בפלס ומאזני משפט איזוהי דרך ישרה להתנהג בה לפי מה שהוא אדם בעיני הבריות, ולפי מה שהם הבריות עפ"י מדותם, ולפי המקום ולפי הזמן, ככה יתנהג לפי צורך שעה, לא יאריך ולא יקצר, לא ירבה ולא ימעט. ולזה צריך דעת נכונה, ורחמינ' למבעי על רזא דנא מאת ה'

לגבי העניין הזה, שהחכמות של-פילסופים באו בעצם מעם ישראל, כבר הבאנו מקורות לכך, וגם בספר כפתור ופרח [פרק מ"ד, דף ק"ז] כתב על כך. הוא מדבר לגבי ספרי רפואות, כי כתוב שהיו ספרי רפואות של שלמה המלך, והם נגנזו.

הוא כותב כך, אבל ספר מיוחד להם – לחכמינו – ז"ל בזה, אינו נמצא אתנו, והוצרכנו לאותם הספרים – של אומות העולם – מפני שהם מסדרים אותה חכמה תחילה בנייתוח אברי האדם ומתכונתם, ובמזגיהם, והסיבות והמקרים והחליים וההוראות והרפואות הכל בסדר נכון, מהם תצא חכמה מפוארה. וכזה הזכיר הר"ם – הרמב"ם – ז"ל בעניין הראייה פרק י"ז מקידוש החדש [הלכה כ"ד].

ואין ספק שהכל היה עמנו ושלחנוהו – הספרים הללו היו בעם ישראל – כי בזמן גלותנו אבדה חכמת חכמינו, ומצאו הגויים ספרינו, והעתיקום על שמם במעט שינוי שעשו בהם. הם עשו שינויים, וכביכול זה שלהם.

אבל מ"מ, חכמים לחוד, ורופאים לחוד.

ידידנו הרה"ג יהונתן שבח הי"ו, הביא לי צילום מכתב יד שלא נדפס, ספר הנקרא בשם 'משלי ערב'. המאירי בחיבור התשובה מזכיר מלים כאלה, אבל אינני יודע האם הוא התכוון אל הספר הזה, חושבני שלא. עכ"פ אלו משלים של ערבים.

דרך אגב, אבותינו נע"ג לא ראו בכך חסרון, ולא שום פיסול. זכורני כי אבא מארי ז"ל היה אומר הרבה דברים של חכמה, פתגמים, ומקדים מְשָׁל ערבי אומר כך וכך. אלו דברים של חכמת חיים, זה לא קשור לתורה או לדת ואמונה. כמו היינו דאמרי אינשי, שמצוי בגמרא. [עוד זכורני שסיפר אאמו"ר, כי שמע ערבי קורא בספר, והיטה אוזן, עד שהבין כי זהו אינו אלא ספר 'איוב' בלשון ערבי. וזה כעין מה שכתב החכם דלעיל שהעתיקו הם ממגילת קהֶלֶת שלנו]. ישנו גם 'משל הקדמוני', מי שיראה בסוף ספר השירים של מהרש"ש. משלים בלשון ערב, ואדרבה מביאים לכך מקורות, ודברים דומים בדברי חז"ל, וכו' וכו'. לא ראו בזה איזה פגם. וע"ע מ"ש בס"ד בנפלאות מתורתך פ' בראשית ע"פ והנחש היה ערום.

עכ"פ החכם הזה – לא פורש מה שמו של-מחבר, אבל ניכר שזה משהו מלפני כמה מאות שנים. ולפי

מהר"ר צדוק הכהן מלובלין כותב שם [באות ו'] כך, ה' יתברך עשה האדם בעל גבול וגדר, דמטעם זה התשוקה מצומצמת וחסירה. ואז ה' יתברך ממלאה בכוחו הבלתי בעל גבול ובלתי תכלית, כטעם ואת דכא ושפל רוח אשכון וגו'. מה שאין כן כשמתגבר בתשוקתו למעלה מעלה ממדרגת הגבול וההגדרה, אז נפסק לגמרי, כידוע כן בכל דבר, ובתוספות ביאור כידוע מדברי הרמב"ם בשמונה פרקים [ד'] ושאר חכמי קדם [יש לשים לב גם לשלושת התיבות האחרונות. יב"ן]. שבכל המדות, הקצה האחרון הוא רע.

וכן בדרך משל, האהבה, כשהיא בתוקף בלי שום יראה, בא לידי קלות ראש, ועל ידי זה ממילא תפסוק ממנו האהבה לגמרי, כי מזה יוכל לבוא עד עד כו', כמו שכתבתי במקום אחר, ועד סוגי האהבה המתפשטות לכל מיני אהבות וחמדות העולם הזה, ולכל תאוות האסורות רחמנא לצלן. וכן בתוקף היראה – אם האדם הולך רק בפחד, בלי לצרף את האהבה עם היראה – בלי שום אהבה ושמחה, יוכל לבוא לידי עצבות ומרה שחורה, ומזה לידי כעס ועד עד כו' ורציחה, ועד שתתבטל ממנו אחר כך היראה מה' לגמרי. כך אם אדם הולך בצורה קיצונית.

רק צריך להיות שניהם ביחד ממוזג, כמו שאמרו בתנא דבי אליהו (פרק ג') אני שמחתי מתוך יראתי, ויראתי מתוך שמחתי. וכמו שאמרו, וגילו ברעדה, במקום גילה שם תהא רעדה (ברכות דף ל' ע"ב). וחיבורם יחד, רצה לומר ההשתמשות בכל אחד בצד הראוי לו במקום ובזמן, זהו 'קו האמצעי'. והוא התמימות, אשר גם הוא אם יהיה לבדו באדם בהעדר שני הקצוות, ויתפשט עד קצהו האחרון, יגיע למדרגת הפתיות והשטות וכו'.

דרך אגב, נראה שהדבר מיישב את מה שהאברבנאל שאל, כי הרי אהבת ה' ויראת ה', צריכים להיות בצורה מושלמת. חושבני כי לפי הדברים שלו, זאת ממש תשובה אשר עוקרת את השאלה מעיקרא. גם ביראת ה' ואהבת ה', הקיצוניות היא מסוכנת. בכל אופן, באפנים הללו שהוא מדבר עליהם. ויעו"ש מה שביאר כוונתו, המו"ל שם בשולי הדף, בהערות 349, 351.

ובהמשך הוא כותב, וזהו המתקלא, שיהיה כל דבר במדה ובמשקל, שני קצוות וקו האמצעי. כמו במאזנים, שתי הכפות, והלשון שבאמצע.

נחזור לדברי האברבנאל, שהבאנו מקודם, אשר טען, למה צריך שהאדם יבחר לו את הדרך האמצעית, הרי כבר יש את הדרך של-תורה. התורה קובעת לנו, כפי שנאמר [שמות י"ח, כ'] **וְהוֹדַעְתָּ לְהֵם אֶת הַדֶּרֶךְ יְלֻכּוּ בָּהּ**. כך הוא מקשה על הרמב"ם, ולכן הוא מפרש בצורה אחרת.

לאמיתו של דבר, את עיקר הדבר, הרמב"ם בעצמו כתב זאת בהמשך דבריו [בפרק רביעי משמונה פרקים], כי זאת המטרה של-תורה, ללכת באמצע.

וזה לשון הרמב"ם, אבל מה שעשו החסידים במקצת זמנים, וכן רק מקצת אנשים מהם, שנטו לצד הקצה האחד, כגון הצום, ויקיצה בלילות, ועזיבת אכילת בשר ושתייית יין, והרחקת הנשים, ולבישת הצמר והשק, ולשכון בהרים, ולהתבודד במדברות, לא עשו דבר זה אלא על דרך הרפואה, כמו שהזכרנו.

וכן בגלל השחתת אנשי המדינה, כשראו שיהיו נפסדים בקרבם אליהם, ובראיית מעשיהם, ושבחברתם אפשר שיֵאָרַע הפסד למדותיהם. ועל כן יצאו מביניהם למדברות, ולמקום שאין שם אדם רע, כמאמר הנביא [ירמיה ט', א'] מי יתנני במדבר וגו'.

הרמב"ם אומר, כי זאת איננה דרך התורה, אולם שהם עשו זאת בשביל רפואה. דהיינו, הם ראו בעצמם, כי המדות שלהם אינן מתקנות, על כן הם עשו זאת בכדי להגיע אל האמצע. או כי הם ראו, כי אם הם יתחברו עם האנשים, אזי החברה שלהם היא תזיק להם. אבל לא שזהו מה שהתורה רוצה בראש ובראשונה.

וכאשר ראו הכסילים את החסידים הללו, שעשו את הפעולות האלו, ולא ידעו כוונתם, חשבו שהן טובות, ושאפו לכך בחשבם שיהיו כמותם, והיו מענים את גופם בכל אופן של עינוי, וחושבים שהשיגו מעלה, ושעשו טובה, ושבוה מתקרבים אל ה', כאילו ה' אויב הגוף ורוצה לכלותו ולאבדו. ואינם מעלים על דעתם שאותן הפעולות הן רעות, ושבהן משיגים פחיתות מפחיתויות הנפש. ואינם דומים אלא למי שאינו יודע במלאכת הרפואה, שראה את הבקיאים שברופאים שהשקו חולים מסוכנים "שחם אלחנטיל ואלמחמודה ואלצבר" – אלו סוגי סמים אשר נקראים כך בלשון ערבי – וכיוצא בהם, ומנעו מהם אכילת מזון,

השירים המובאים בסוף הספר, רואים בכמה מקומות, כי השם שלו הוא יצח"ק. זהו הדבר היחידי, שאפשר לדעת על המחבר. לפי ראשי הבתים, יוצא האותיות האלה.

והנה הוא כותב שם בתחילת הספר כך, קראתי בנער – כנראה הכוונה בנערותו, כאשר הוא היה צעיר – ספרים מדברי ישמעאלים וחדותם, ותקח אזני שמין מחכמתם, ואלמד מעט מספרותם, ודתי מלכותם. ואראה בכלל ספריהם, ספר יתהללו בו אדיריהם – ספר שהם משתבחים בו – הוא 'קהלת' למיטב שיריהם, ומנהג מוסריהם.

גם לגבי המלה 'קהלת', נראה כי כוונתו ממש לספר קהלת. הם לקחו ותירגמו אותו כספר שלהם. ערכו המחבר על הפרקים, נחלקים משליו מתוקים, ומליו נכוחים עתיקים. יש בו למשכיל הזכיר וכו'. הוא כותב בחרוזים, וזאת במשך כל הספר.

ובהמשך הוא כותב, כי כאשר הוא עיין בזה, וכי בלטיהם שאבו מעט מים ממעיין המתגבר, אשר לא יכזבו מימיו. כל מה שהם לוקחים, הוא מאתנו. ואכלו פת לחם מיד עשיר שוע לא יכלו אסמיו. ואבן הסוד, ואדע השורש והיסוד וכו', וימלא שחוק פי, ולשוני רנה.

הוא אומר, התחלתי לצחוק. הם אינם יודעים כלום. הכל הם לוקחים מאיתנו, מעתיקים אליהם, והם משתבחים ומתפארים, כביכול איזה ספר חשוב הוא זה וכו'.

אבל התחדשה בלבבי שנאה, ותעבור עלי רוח קנאה, להתפארם אצלנו בקצת מליצת אַצִּילָנוּ, והתנשא במעט מחכמת נכדינו. וְאָתוֹר בלבי, והסועד משגבי, להשיב פתשגן הספר, מלשון הגרים ללשון העבריים. לעלות חרפתו הנסתרת, ולהמיתו על נכיבתו במחתרת. ולהודיע כי לא ניתנה החכמה היתירה, כי אם לסגולת אלו, ולא נגלו סודיה כי אם לחכמי ישראל, וכי ברוח הקודש נטה בלבבם וכו'.

הערה מהקהל: הוא כותב, 'במעט'.

תגובת מרן שליט"א: נכון. הוא אומר, 'בקצת', 'במעט'. כנראה הוא מתכוון, כי גם מה שהם לקחו מאיתנו, זה רק קצת. זה לרבותא, שאפילו המעט הזה, חשוב מאד אצלם. אבל אל הרוב, הם בלא"ה לא הגיעו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

הנפש. אמרו חכמים, ומה אם נזיר שלא פירש אלא מן היין צריך כפרה, המונע עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה.

לפיכך ציוו חכמים שלא ימנע אדם עצמו אלא מדברים שמנעה תורה בלבד, ולא יהיה אוסר עצמו בנדירים ושבועות על דברים המותרים.

כך אמרו חכמים, לא דייך מה שאסרה תורה, אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים. בתמיהה.

*

דיברנו בס"ד [בשיעור בא ובשלח התשפ"ו בשל"ז] לגבי אלה שפירשו את מ"ש הרמב"ם 'ציוו חכמים הראשונים', על איזה 'חכמים הראשונים' המדובר? היכן הציווי הזה? ושהמגדל עוז הבין, שזה מחכמי המוסר וכו'.

ברם, קשה לקבל את זה. כי א"כ כביכול הרמב"ם מטעה אותנו, במה שהוא כותב [בפרק א' מהלכות דעות הלכה ד'], ציוו חכמים הראשונים, שיהא אדם שם דעותיו תמיד, ובהלכות יסודי התורה [פרק ב' הלכה י"ב], הוא כותב באותה הלשון, ציוו חכמים הראשונים, שלא לדרוש בדברים אלו – על עניין מעשי מרכבה – אלא לאיש אחד בלבד, והוא שיהיה חכם ומבין מדעתו, ואחר כך מוסרין לו ראשי הפרקים, ומודיעין אותו שמץ מן הדבר, והוא מבין מדעתו ויודע סוף הדבר ועומקו. הוא משתמש באותו הסגנון, 'ציוו חכמים הראשונים'. פה הוא מדבר על חז"ל – הרי הדבר מובא במסכת חגיגה – ופה הוא מדבר על פילסופים?

לא מתקבל על הדעת. מסתבר לא כך. אלא אין זאת יען כי הרמב"ם מבין, שזאת היא שיטת חז"ל, לכן הוא קורא לזה 'ציוו חכמים הראשונים'. כי יש לו מקורות לכך מחז"ל. לאפוקי ממה שפירש המגדל עוז.

אף כי עדיין קשה שהי"ל לכתוב 'שיבחו' חכמים הראשונים, כי לא מצינו שציוו. והמקום ב"ה יאיר עינינו.

*

בכל אופן, יוצא שהרמב"ם בעצמו אומר, כי דרך התורה היא הדרך הממוצעת, אבל הרי לא כל דבר התורה פירשה. הכיוון שלתורה, המצוות של תורה, מכוונים אל הדרך האמצעית, אבל ישנם הרבה פרטים שאינם כתובים בצורה מפורשת בתורה. למשל לגבי כעס. האם לכעוס, או להיות אדיש לגמרי? וכן נדיבות. היכן כתוב בתורה, איך

ונרפאו מחליים ונצולו מן המות הצלה גדולה. אמר אותו הסכל, מאחר שאלו הדברים מרפאים מן החולי, כל שכן שיעמידו הבריא בבריאותו או יחזקוה, ולכן התחיל להשתמש בהם תמיד, ולהתנהג בהנהגות החולים. הרי יחלה בלי ספק. כך אלו הם חולי הנפשות בלי ספק, בהשתמשם ברפואות כשהם בריאים. תרופה שנותנים, למי שהוא חולה. רק לו זה טוב. אבל מי שבריא, הוא אינו צריך את זה. ואדרבה הדבר יזיק לו.

וזאת התורה התמימה המשלמת אותנו, כמו שהעיד עליה יודעה [תהלים י"ט, ח'] תורת י"י תמימה מחכימת פתי, לא צותה כלום מזה – כפי שישנם כאלה העושים, בצורה קיצונית – אלא רצתה שיהיה האדם טבעי, הולך בדרך האמצעית. יאכל מה שהוא רשאי לאכול בשווי, וישתה מה שהוא רשאי לשתות בשווי, ויבעול מה שהוא רשאי בשווי, ויעסוק בישובו של עולם בצדק וביושר.

לא שישכון במערות ובהרים, ולא שילבש השק והצמר, ולא שילאה את גופו ויצערו. והזהירה על כך במה שקיבלנו, אמר בנזיר [במדבר ו', י"א] וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, ואמרו [תענית דף י"א ע"א וש"נ] וכי על איזה נפש חטא זה, על שמנע עצמו מן היין. והלא דברים קל וחומר, אם מי שציער עצמו מן היין צריך כפרה, המצער עצמו מכל דבר על אחת כמה וכמה.

ואח"כ הוא מביא בהמשך, כי התורה לא אסרה מה שאסרה, וציותה מה שציותה, אלא מן הסיבה הזאת, כלומר כדי שנתרחק מן הצד האחד יותר וכו'.

וגם בחיבורו משנה תורה, הרמב"ם בעצמו כותב כך בהלכות דעות [פרק ג' הלכה א']. א"כ בעצם כבר הוא בעצמו רומז, את מה שהאברבנאל מקשה עליו. הרמב"ם לקח זאת בחשבון.

וז"ל הרמב"ם בהלכות דעות, שמא יאמר אדם, הואיל והתאוה והכבוד וכיוצא בהן דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן העולם, אפרוש מהן ביותר ואתרחק לצד האחרון, עד שלא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא ילבש מלבוש נאה אלא השק והצמר הקשה וכיוצא בהן כגון כומרי אדום, גם זו דרך רעה היא ואסור לילך בה. המהלך בדרך זו, נקרא חוטא. הרי הוא אומר בנזיר, וכפר עליו מאשר חטא על

להתנהג בעניין פיזור כסף? הדברים הללו, הם אינם מפורשים בתורה. לכן האדם צריך לעשות בזה את החשבון שלו. כך הרמב"ם מבין. בדברים שאינם מפורשים בתורה. אולי אפשר להתעמק ולהבין זאת מתוך דברים אחרים, אבל זאת כבר 'פרשנות'. האחד יפרש כך, והשני יפרש אחרת. אינך יכול להגיד, שהתורה סללה לפנינו את הדרך בכל העניינים בצורה ברורה.

זאת בכדי ליישב את שיטתו, כלפי מה שהאברבנאל שואל עליו. כי הרמב"ם בעצמו הוא בכיוון הזה, רק שהוא הבין את זה בצורה אחרת.

*

לגבי מה שאמרנו מקודם, כי לאמיתו שלדבר כל החכמות של אומות העולם, המקור שלהם הוא מעם ישראל, מובא בגמרא בסנהדרין ודף צ"ב ע"ב, כי נבוכדנאצר הרשע, אשר ראה נסים ונפלאות, כאשר הקב"ה החיה את המתים בבקעת דורא. כתוב כי בעת אכילתו, העצמות טפחו לו על פניו. הוא שאל, מה קרה? ענו לו, כי העצמות הללו שייכות למתים האלה, כל המתים שהחיה יחזקאל, הם הולכים ומתחברים עם הגוף שלהם.

מובא שם כך, תנו רבנן, בשעה שהפיל נבוכדנאצר הרשע את חנניה מישאל ועזריה לכבשן האש, אמר לו הקב"ה ליחזקאל, לך והחיה מתים בבקעת דורא. כיון שהחיה אותן, באו עצמות וטפחו לו לאותו רשע על פניו. אמר, מה טיבן של אלו? אמרו לו, חבריהן של אלו – יחזקאל הנביא, שהוא החבר של חנניה מישאל ועזריה – מתים בבקעת דורא.

פתח ואמר, אתוהי כמה רברבין, ותמהוהי כמה תקיפין, מלכותה מלכות עלם, ושלטנה עם דר ודר [דניאל ג', ל"ג]. א"ר יצחק, יוצק זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע. שאילמלא לא בא מלאך וסטרו על פיו, ביקש לגנות כל שירות ותושבחות שאמר דוד בספר תהלים.

אומר על כך הבן יהודע, אתה חושב כי נבוכדנאצר אמר פה איזה פסוק, אתוהי כמה רברבין וגו', כביכול הוא אמר איזה חידוש, וכתוב כי הוא ביקש לגנות וכו'. הוא מסביר, כי זה רק נראה כך אצל בני האדם, הם היו ככה חושבים. אבל גם מה שהוא אמר, הוא לא חידש כלום.

וזה לשונו, הנה לפי האמת, ודאי מה לתבן אצל הבר, ומה הכלב המת הזה חשוב לפני דוד מלך

ישראל בדיחא דמלכא ונעים זמירות, אשר כל שירותיו הם ברוח הקודש, וכולם מלאים סודות נוראים. ומה דמיון וערך זה עם זה?

אך הכוונה, שאם היה מניחו לשבת עוד שבת ארוך וגדול-הכמות, אז הוא היה מתגאה אחר כך בשירו. שהיה מגנה לפני בני אדם שירות דוד המלך ע"ה. שהיה אומר, אני עשיתי שיר גדול-הכמות, יותר ארוך מן מזמור של דוד מלך ישראל. וגם בעיני המון העם הפתאים שאין יודעין סודן של הדבר, היה נראה הגנאי לומר זה עשה שיר יותר גדול מן המזמור הגדול שאמר דוד המלך ע"ה. ולכך בא מלאך וסטרו, שלא יגיע שבת שלו שיעור פסוק אחד.

ודע, דגם דברים אלו שאמר, לא היה הוא המוליד ומחדש אותם, אלא השר והקליפה שלו גנבה את הדברים האל משירות דוד המלך ע"ה, ושמה הדברים בפיו של אותו רשע. והוא מה שאמר, מְלֻכּוּתָהּ מְלֻכּוּת עֲלַם, וְשִׁלְטָנָהּ עִם דָּר וְדָר (דניאל ג', ל"ג) – הגרי"ח התחיל כאן עם מה שברור, סיפיה דקרא, ואח"כ חזר להתחלת הפסוק, אתוהי כמה רברבין, מפני שזה לא ממש מפורש, לכן הוא שם את זה בסוף – גנב השר שלו זה מן התהלים, מפסוק מְלֻכּוּתָהּ מְלֻכּוּת עֲלַם, ומְשִׁלְטָנָהּ עִם דָּר וְדָר (תהלים קמ"ה, י"ג), והן הן הדברים ממש.

ומה שאמר אתוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה תקיפין, גנב אותם מפסוק לעשה נפלאות גדלות לבדו (תהלים קל"ו, ד'), רבות עשית אתה יי אלהי, נפלאותיך ומחשבתך אלינו (תהלים מ', ו'), וכיוצא במקראות אלו הרבה. ונמצא הכל גנוב מן התהלים, ולא חידש כלום.

מה שנבוכדנאצר אמר, חלק כתוב במפורש ממש, וחלק כתוב במלים אחרות, ונמצא שהוא לא חידש שום דבר מעצמו.

חזינן כי אפילו הדברים הללו, השר של נבוכדנאצר גנב את זה מדוד המלך. נמצאנו למדים, כפי שראינו, שכמעט אין לאומות העולם שום דבר טוב. ואם ישנו משהו אשר נראה טוב, כאשר בודקים מתברר כי המקור הוא מאצלינו.

*

ידידנו הרה"ג חיים לוי הי"ו, שלח לנו 'משלוח מנות'. הוא קיים 'שתי מנות לאיש אחד'... שני מכתבים. אבל רק לפי שיטת מהר"ש אלקבץ

שערי יצחק – השיעור השבועי

באמצעות חקירה שכלית, אלא בקיום מצוות התורה. וכלשונו שם: "הלא תראה שבגבורה ובנדיבות ובאהבה לרעים ויראת חטא והצדק, ושאר המדות המשובחות, כל כולם ציוותה התורה, ועל המיצוע בהן כראוי". עכ"ל.

דהיינו, הם לא שוללים זאת. הם רק אומרים, כי הדרך של שלימות שהיא האמצע, כתובה בתורה.

בעז"ה נביא מספריו פירוט בכמה מן המידות הללו. ובד בבד נבקש להראות כי אף לאברבנאל "האמצע" – לפי הגדרתו, הוא שיא השלמות, ואף דרך השגתו היא על ידי הנטייה לקצה השני. והוא מביא לנו רשימה גדולה, בלי עין הרע, יגע ומצא עשר מקומות.

נלך כסדר:

א. אברבנאל עה"ת (בראשית ב, ח-יז) וז"ל: בתוך הגן – כתרגומו 'במציעות' גינתא. יב"ן – יחזור לעץ החיים בלבד לפי שהוא היה באמצע הגן, "לפי שאין החיים אלא בשווי ובמיצוע מהאיכות" וכו'. אבל עץ הדעת, לא היה שלמות לגן היותו בתוכו – דהיינו באמצעו. יב"ן – ולכן לא נאמר בו בתוך הגן. עכ"ל.

ב. שם (בראשית טז, ו) וז"ל: והנה שרה ענתה את הגר עד שברחה מפניה. וכתב הרמב"ן ששרה חטאה בזה, וגם אברהם שהניחה לעשות. ואין הדבר כן, כי כבר כתב המדיני – זהו אריסטו. מה שקראו לו ככה, כנראה זה מפני שיש לו ספר בעניין הנהגת 'המדינה'. גם בעל מנות הלוי מזכיר את ספרו זה – שתיקון המוטבע במידה פחותה, הוא בהטותו והכריחו לצד המנגד. כמו שיקרה למאשרי – למיישרי – המקלות המעוותות, שיטו אותם לצד המנגד, באופן שכאשר ישארו בטבעם יעמדו במיצוע.

וכן שרה, כאשר ראתה את הגר בגאווה וגאון ודרך רע, עינתה אותה ונשתעבדה בה בקושי יותר ממה שהיתה רגילה. וכל זה לתכלית טוב, כדי להשיבה אל המיצוע. והיא כפורעת מוסר, ברחת מפניה דרך המדבר. עכ"ל.

הסיבה ששרה עינתה את הגר, היא מפני שהיא ראתה אותה מתפארת, משבחת את עצמה שהיא כבר ילדה בהתחלה, כביכול היא צדקת, ושרה איננה צדקת בכלל, כנודע. התכלית של שרה אמנו ע"ה היתה, להשיב את הגר אל המיצוע, כי היא היתה שחצנית. אבל הגר, במקום שתקבל

[שהבאנו לעיל], כי זה דברי תורה, ולא מאכלים. אבל בכל אופן הוא לא יצא ידי חובה, כי זה היה לפני פורים...

אגיד לכם רק את הנקודה העיקרית, כי בין כה וכה כבר לא נותר זמן. וגם אלו הם דברים שצריכים לעיין בהם. לכן אומר לכם בקצרה רק מהו עיקר התוכן, ומה שנראה לי, והעורך יביא את המכתבים בשלימותם בחוברת [וכדלקמן].

לק"י ח' אדר ה'תשפ"ו ב'של"ז.

לכבוד מו"ר מרן הרה"ג יצחק רצאבי שליט"א.

מו"ר שליט"א הודיע שלא מצא אלא אחד שחולק על רבנו הרמב"ם בעניין דרך המיצוע – הלוא הוא האברבנאל בפירושו על אבות (נחלת אבות ב', א'; וצינתי אליו בשער"י בשלח עמ' 20). ובלשונו של מו"ר: "הוא דחה את פירושו במשנה שם, ואף חלק על הרעיון – כי הדרך זה לא האמצע".

אשריו ואשרי חלקו, הוא מצא כי גם העקידת יצחק כתב כמו האברבנאל, גם הוא חולק על הרמב"ם.

כך הוא כותב,

אלא שמזקנים אתבונן לרב עקידת יצחק, שאף הוא חולק על הרמב"ם – ראה פרשת במדבר (ריש שער ע"ב) ובפרשת שלח (שער ע"ז) בהרחבה, שדרך המיצוע על ידי שיקול שכלי ניתן לגויי הארצות. אבל אין לנו אלא התורה הזאת, שלא הותירה אותנו בספקות וייסדה אופן קבוע לדרך הממוצעת.

הוא טוען בדיוק את טענת האברבנאל. אבל מה שמעניין הוא, כי האברבנאל הרבה פעמים מעתיק דברים מהעקידת יצחק, רק שהוא משום-מה לא מזכיר אותו. א"כ בעצם, זה שנים שהם אחד.

אלא שיש מקום לומר שאין כאן חולק נוסף ממש, ויתכן שזה שניים שהם אחד – שראינו שהאברבנאל מרבה להעתיק מדברי העקידת יצחק בהשמטת שם בעליו (ראה מאמרים איגרת ר' מאיר עראמה עמ' 4), ואף כאן הסגנון שווה. ובנותן טעם להביא, שכדבריהם כתב בספר לחם יהודה (לירמה, שיי"ג) בפירושו לאבות (שם). ולגבי עצם הערת העקידה דמי יגביל הדבר ואיה החוזה לאמר מה היא נקודה האמצעית, ראה בספר אור ישראל (סי' ל ח"ג הערה להערה א).

לא באתי אלא להעיר, אחר העיון בדבריהם, שלכאורה גם לדידם קיים "האמצע", והוא הדרך השלמה ביותר, אלא שדרך השגתה אינה

מוסר, שתתנהג בצורה שוה, היא ברחה מפניה. עכ"פ מגמת שרה אמנו, היתה טובה.

דהיינו, האברבנאל חולק על הרמב"ן, שכתב כי שרה חטאה בכך שהיא עינתה את הגר. לשיטתו, אדרבה, לשרה היתה כוונה טובה, היא לא עינתה אותה בגלל נקמות, אלא היא רצתה ליישר אותה במדות, כי היא ראתה שהגר מתפארת בעצמה, ומגנה את שרה. שמעה שהיא עושה את עצמה צדקת, למרות שאיננה צדקת, והראיה שהיא התעברה מיד. הרי רואים כאן את עניין המיצוע, אצל שרה אמנו.

שאלה מהקהל: לדבריו א"כ מדוע אמרה שרה לאברהם, חמסי עליך ישפוט י"י ביני וביניך?

תשובת מרן שליט"א: מסתברא כי זה היה רק מעיקרא, שטענה לו שרה, כי הוא צריך ליישר אותה. אבל אברהם ענה לה, שזה מוטל עליה. ואכן כשעיינתי שם (אחרי השיעור) בגוף פירושו של-אברבנאל, ראיתי מבואר כזאת בהרחבה ובטוטו"ד.

ג. שם (שמות יב, א-ב) בביאורו מדוע תקופת ניסן ותשרי, ראויות יותר להיות התחלת השנה, וז"ל: לפי שאלה – האביב והסתיו. יב"ן – הן תקופות שני השווים. אבל שתי התקופות האחרות, הם לשני ההפוכים וכו'. השווי הוא המיצוע אשר בין שני ההפכים והנטיות המופלגות. "וידוע שהשלמות נמצא תמיד באמצעי אשר בין שתי הקצוות". עכ"ל.

ד. שם (שמות כה, א-ב) וז"ל: אם אדם יתן את כל אשר לו ויפזר ממנו, בזה לא יקחוהו מידו, כי הפיזור אינו שלמות אבל חסרון וכו', ולזה אמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו, שבנדבות שהיה המיצוע בחר ה'. עכ"ל. הא למדנו על "הנדיבות", ועל המיצוע שבו.

ה. שם (שמות ל, ל) ביאר הסיבה שעירבו בשמן, בשמים בכמות מדוייקת, וז"ל: ולפי שראוי שזה יעשה האדם במיצוע וכפי השכל, לכן להעיר על זה צוה יתברך שיהיו הבשמים בערך ידוע, עליו אין להוסיף, ולהשתדל יותר מדאי לפרסם שמו. וממנו אין לגרוע בחדול מעשות פעולת המעלה לקנותו, אלא שיהיה בשיעור הראוי. ולפי שהמעלה והשלמות, ראוי לכהני ה' ולמלכי עמו, לכן היו משוחים בשמן מבושם כמו שזכר. עכ"ל. הא למדנו על "הכבוד", ועל המיצוע שבו.

ו. שם (דברים ו, ה-ו) מבאר שהוצאת הדשן, הוא משל לפרישה מגשמיות, וז"ל: ואמר ולבש בגדים אחרים, שילבש העובד האמיתי בגדים אחרים, והם בגדי הנזירות והפרישות. כי עד עתה צוה ב'מדו בד ומכנסי בד' שהם רמז למדות הטובות, שהן במיצוע ההנהגה. אמנם אחרי שיתן אל לבו גנות אותן התאוות, ילבש בגדים אחרים מהפרישות והנזירות, ויוציא את הדשן והתענוג ההוא אל מחוץ למחנה שכניה, עד שיהיו במקום טהור, לא מקום טומאה וגנות. עכ"ל. דבריו כאן עולים בקנה אחד עם מש"כ בנחלת אבות.

ז. שם (דברים כ, ב-ג) וז"ל: ובעבור זה כולו, הזהירם אל ירך לבבכם. וענינו אצלי, שהחוטא במלחמה יהיה חטאו אם בקצה ההסתכנות, ואם בקצה הפחד ומורך הלבב. לפי שפעמים רבות, יכשלו האנשים במלחמות להסתכנותם ולעברם החק הראוי מהגבורה יותר מדאי, ופעמים לרוב הפחד ורכות הלבב. ולזה הזהירם ואמר על ב' הקצוות, שהם רעים בעצמם. כי הראוי, הוא הגבורה שהוא האמצעי וכו' עי"ש. הא למדנו על "הגבורה", ועל המיצוע שבו.

ח. שם (דברים לג, ב) וז"ל: וכמו שהאש ראוי לאדם שישב עמו במיצוע המקומי, רצונו לומר שלא יתרחק ממנו הרבה כדי שלא יצטנן מסבת העדרו. וחזק הקור הפפו. ולא יתקרב אליו מאד פן ישרף. ככה התורה האלהית, אין ראוי לאדם שירחק ממנה כי היא חיינו ואורך ימינו, ואין ראוי גם כן שיעמיק שכלו בהבנת סודותיה, ולא יכניס עצמו לפני ממיחצתו. עכ"ל.

ט. משמיע ישועה (ישעיה מ, ה) וז"ל: ואמר: פנו דרך י"י – על האמונות. ישרו בערבה – על המעשים. ונתן אליהם לתקן מעשיהם ומידותיהם, העצה שנתן הפילוסוף בשני מספר המידות, שבהיות האדם נוטה אל אחד מהקצוות, ידריך עצמו לקצה המנגד. באופן שכאשר יעזב לטבעו, ישאר במיצוע המידותיי הישר, כי יקרה לו כמו שיקרה למיישרי המקלות המעוותות שיטו אותם הרבה לצד ההפכיי, כדי שישארו על השווי והיושר במיצוע. ועל כדומה לזה אמר: כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו (מ, ד), שהוא משל למעשים והמידות כולן בהיותם נוטים אל קצה מן הקצוות מהתוספת והחסרון, שיעתיקו עצמם מן הקצה אל הקצה, כמו הנעתק מקצה השפלות אל הקצה הגבוה, או בהיפך. וכאשר תעשו זה אז יהיה

שערי יצחק – השיעור השבועי

אומר העקידת יצחק, שעומק הרעיון כאן הוא, כי קרח אמר ללכת באמצע, לפי השכל שלנו. ומשה רבינו אמר לו, לא. יש לך טעות. האמצע צ"ל לפי מה שהקב"ה קבע.

תשמעו רעיון עמוק שיש פה. תכלת, זהו צבע ממוצע. הוא לא לבן, ולא שחור. לכן הוא הלבניש אותם בטליתות של תכלת. כלומר שהתכלת באה ללמד את האדם שהוא צריך ללכת לא בצורה קיצונית, לא ימינה ולא שמאלה, כי רצון ה' הוא האמצע. בא קרח ואומר למשה רבינו, תשמע, אם הטלית כולה תכלת, הנה זאת דרך האמצע. אמר לו משה רבינו, יש לך טעות. את האמצע, לא אתה קובע, אלא הקב"ה קובע, והקב"ה אמר ציצית, ורק חוט אחד.

וזה לשונו שם, משה השיב להם, כי ההשערה הנאותה אשר עליה יחיו להגיע אל תכלית שלמותם, אינה המיצוע אשר יבחרהו החכם האנושי, כמו שחושב ארסטוס וחבריו – הנה הוא הכניס את שמו בהדיא – רק ההשערה האלהית, הלקוחה מפתיל תכלת המצווה מהשם, הדומה לים ולרקיע ולכסא הכבוד, כמו שזכרנו בפרשת ציצית וכו'.

לא סתם אמר הקב"ה, פתיל תכלת. אתה חושב כי זהו בגלל שהתכלת הוא צבע ממוצע, אבל ישנו כאן עוד רעיון, כי התכלת דומה לים, ודומה לרקיע, ודומה לכסא הכבוד. בשביל זה, צריך חוט אחד של תכלת.

צריכים עדיין להעמיק ולהבין זאת, למה לפ"ז חוט אחד מספיק. אבל עכ"פ שמע מינה כי זה לא רק העניין של צבע, שזהו צבע ממוצע, אלא יש כאן רעיון נוסף.

זהו ה'משלוח מנות' הראשון שלו.

למעשה, זהו השני, כי לפני כן הוא שלח את ה'משלוח מנות' הראשון, וזה לשונו, ר"ח אדר תשפ"ו.

ברצוני בקטע זה לגעת בשלשה עניינים שדן מו"ר בשיעורים האחרונים, א'. ספרי מוסר מפורטים מחכמי המשנה ואילך. ב' בעניין כל היוצא מן הטהור (הרמב"ם) טהור (חכמת אומות העולם).

וג' במה שדן בחכמת המיצוע, ומקורו.

מו"ר שליט"א הביא (שער"י תרומה עמ' 6) את דברי הלהורות נתן (אבות עמ' קסד, ומהדו"ח עמ' קעט) שכ' שעצם העובדא שספריהם של חכמי

העקוב למישור והרכסים לבקעה. כי ישארו בשווים, מבלי תוספת ולא חסרון. עכ"ל.

י. ספר ויכוח על האהבה (יהודה בן יצחק אברבנאל, עמ' ג ע"א וע"ב). עי"ש.

אחרי כל המקורות הנ"ל, עיני יצחק רואים כי דברי האברבנאל עדיין צריכים ביאור ופיענוח, ועל כן נבקש מכת"ר שיאיר עינינו ביישוב הדברים.

אסיים בבקשת מחילה מכת"ר על אריכות הדברים. לא עשיתי כן אלא כדי לחסוך ממרן את הטרחה שבחיפוש ופתיחת המקורות, למען תהיה מלאכת העיון קלה ומהירה לפניו.

מקטני תלמידך

חיב"א מני"ו.

ישר חיליה לאורייתא, לעילא לעילא מכל ברכתא ותושבחתא.

נראה לי בס"ד כי כל ההבדל בין האברבנאל לבין הרמב"ם הוא, שלפי הרמב"ם, האדם הוא זה שצריך לחפש לעצמו את דרך המיצוע. ולפי האברבנאל, האדם לא צריך לחפש. תלמד בתורה, ותמצא את הדרך. התורה כבר אומרת לך את האמצע. אתה לא צריך להחליט בעצמך איפה האמצע, רק תתעמק ותבין את זה ממה שכתוב בתורה. ואם תגיע למסקנא אחרת ממ"ש בתורה, אזי יש לך טעות. אתה צריך להשתוות עם מה שכתוב בתורה. עליך לבדוק תמיד את השורש בתורה היכן הוא.

דרך אגב, מצאתי בס"ד עוד מקום בספר עקידת יצחק שכתוב כך, בפרשת קרח, שער שמונה ושבעים, דבר מעניין ומפליא, בעניין מחלוקת קרח ועדתו.

וזה לשונו שם, כי מה שאמרו – במדרש רבה פרשה י"ח – שלקח ארבע מאות ראשי סנהדראות והלבישן טליתות שכלם תכלת, והלכו אצל משה ואמרו, טלית שכולה תכלת, מהו שתהא פטורה מן הציצית?

קרח בא למשה רבינו ואמר לו, אתה אמרת לנו את מצות ציצית, מה הדין אם כל הטלית תכלת, האם חייבת בציצית?

אמר להם, חייבת.

אמר לו קרח, טלית שכולה תכלת, אינה פוטרת עצמה, וחוט של תכלת פוטרת אותה? דברים אלו לא נצטוית עליהם. התחיל קרח ללגלג.

המסכתות שנאבדו מאתנו, בודאי רבינו הקדוש רמז וכלל הכל במסכתא הזאת, שישד על המדות, בלשונו הקצר בתיבותיו, לפי גודל מעלות המדות. עכ"ל.

נכון שהמסכתות הללו – מה שהגר"א אומר, מסכת ענוה ומסכת ביטחון – היו ונאבדו, אבל מה שיש לנו, במסכת אבות שלפנינו, זה כולל את הדברים הללו בתמצית. א"כ בעצם זה לא נאבד לנו, לא נאבד הכל, כי העיקרים והיסודות הם קיימים.

בעוד שהגר"א דיבר בעניין שכחת המסכתות במידות ובמוסר, הרמב"ם במורה נבוכים (ח"א פרק עא) והרשב"א (הובא בספר מנחת קנאות לרבי אבא מארי בן משה הירחי, מכתב ב' עמ' 22) כתבו שבנושאים פילסופים בענייני הטבע ואלהות, לא נתחברו חיבורים מחז"ל, ואדרבה הוותרו הדברים בהסתרה שבתוך הסתרה. אלא שגם חכמה זו רבינו הקדוש ידעה, ורק לאחר מכן חיבר את מסכת אבות, כמבואר באברבנאל בספרו נחלת אבות (עמ"ס אבות ב, א). וכתבתי זאת מחמת שראיתי שבספר הליכות השולחן ערוך החמישי (ח"א עמ' תעא) לכאורה ערבב בן הדברים.

מו"ר גילה בשער בת רבים – שערי יצחק הקדושים (בשלח עמ' 22) שמקור עניין דרך המיצוע כבר מוזכר כמעט מפורש בזהר הק' בספרא דצניעותא. והוסיף מו"ר לצלול במים אדירים לבאר שאף אם נאמר שמקור דברי הרמב"ם הק' הם מספרי אריסטו, הרי גם חכמתם מחכמת שלמה המלך ע"ה.

כעת הוא מביא לנו עוד חידוש יפה, אשר קשור למה שדיברנו בס"ד מקודם, כי עניין המיצוע הוא נזכר בספרא דצניעותא, מה שכתוב בזהר הקדוש, אשר שם כתוב עניין ה'מתקלא'.

והדבר הפלא ופלא. אנחנו אומרים כביכול, שני דברים. שני מהלכים. הראשון, כי הפילסופיא, המקור שלה הוא בעצם משלמה המלך, כי השליט אותו אריסטו על ספרי שלמה המלך. חוץ מזה אמרנו עוד מהלך, שכתוב את זה בזה"ק. א"כ תעזוב את אריסטו ואת הפילסופיא, הדבר כתוב בספרים שלנו. כעת תשמעו, הוא גילה פה דבר ממש מפליא.

ישראל בחכמת התקופות והגמטריאות נאבדו מאתנו, שלא ככל שאר הלכות התורה, מוכיח כי חשבונות של התקופות הן ידיעות טבעיות, ואינן בגדר תורה, עכ"ד.

הבאנו כי הרב גשטטנר בעל ספר להורות נתן טען, איך יתכן שנאבדו ענייני התקופות והגמטריאות. אם זה תורה, למה זה נאבד? כך הוא שאל. אלא מאי, שמע מינה כי החשבונות הללו הם אינם תורה. אם זה נאבד, הדבר סימן שזה לא תורה.

על כך הוא בא וטוען, ואני הקטן עומד ותמיה, הרי מה יאמר לגבי שכחת תורת המדות דאף הם נשכחו מאיתנו, כמובא בשם הגר"א בספר בית אבות (בהקדמה, לרבי שלמה זלמן מסוגינדט), וכן הובא בשמו בספר אבן שלמה (אבות בהקדמה, לנכד בעל מעלות התורה) שכתב בזה"ל: והנה שמעתי וכו' ששמע מדוד זקני הגאון מורנו הרב אליהו ז"ל ש"היו כמה וכמה מסכתות על המדות, כמו מסכת ענוה, ומסכת בטחון וכדו', רק שנאבדו ממנו" עכ"ד. וע"ע להגר"א באדרת אליהו (דברים ת, ו) שגם הליכות יראה, גם הם היו ונאבדו מאיתנו.

ודרך אגב, מה שהובא בספר שרש ישי (אלקביץ) ממסכת יראת חטא, הכוונה למסכת דרך ארץ, ולא כפי שהבינו כמה ספרים שהוא ספר שאבד לנו. והמעין בספר להורות נתן אבות (עמ' כג והלאה) יראה בבירור שמוסרי חז"ל בכלל תורה הם. וא"כ לדעתו, מדוע אבדו.

הוא שואל, והוא מתרץ.

אלא שיש מקום להליין בעדו, ותשובתו בעדו, ונקדים לכך פרט אחד שהובא בשער"י (שם עמ' 7): שאלה מהקהל על דברי הלהורות נתן, במסכת חגיגה דף יד. חד אמר, שהיו בימיהם שש מאות סדרי משנה, וחד אמר שבע מאות סדרי משנה, רואים שיכול להיות שישתכח? ועל כך השיב מו"ר: הגם שישנם דברים רבים שאבדו מספרי חז"ל: "אבל לא נשכח הכל. הדברים העיקריים נשארו. המשניות שבידינו, ששה סדרי משנה, הם תמצית התמצית, בלשון צחה וקצרה. אולם בנדון דידן נשתכח הכל, כלום לא נשאר". ע"כ.

וכן הוא ממש לעניין תורת המידות, כפי שכתב בספר בית אבות (שם בהמשך) בזה"ל: וכן הענין במדות. שכל מה שהיה מבואר בפרייתות, היינו

שערי יצחק – השיעור השבועי

ולגבי מה שהיו כמה מסכתות אשר נאבדו, כפי שהגר"א אומר, מסכת ענוה וביטחון, לא מצאתי בזה חבר להגר"א. אינני יודע, על סמך מה הגר"א אמר את זה. לא ידוע לי איזה שהוא מקור. כולם מביאים זאת בשם הגר"א, והגר"א נאמן עלינו, רק שאיני יודע האם הגר"א אמר זאת באופן בטוח, כי מהיכן הוא יודע? מרוח הקודש? מנין לו? מאיפה הוא לקח את זה?

אולי הוא אמר זאת רק בהשערה, והם כתבו זאת בצורה ודאית. הדבר אינו ברור. לא מצאנו שום גדול נוסף בישראל שאמר את זה, ומי שמביא זאת הוא אינו כותב אלא כי ככה הגר"א אמר.

אם בקדמונים לא מצאנו, ואין לכך לכאורה ראיות של ממש, הדבר אומר דרשני. לכן ראשית, אולי זאת איננה קושיא כלל, כי רק הגר"א סובר כך. ואולי הוא בעצמו היה מסופק. ושנית, גם אם נגיד שהגר"א אמר זאת בודאי, ונאמר שאין חולק עליו בזה, סוף סוף ידידנו הר"ח לוי שליט"א אמר תירוץ טוב. וירבו כמותו בישראל.

השם ברוך הוא יזכנו, שיתקיים בנו ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, אכי"ר.

בזכות מרן שליט"א ובזכות הרבים, נתגלה לי דבר טוב בעתו (ערש"ק תרומה), כי שני הדברים קשורים ושלובים בשרשם. שמצינו בכתב יד רבי שמואל ויטאל ז"ל – זהו בנו של מהרח"ו – (הנדפס במאסף תורני ישורון קובץ ג עמ' תקלג) שהספרא דצניעותא, נתחבר על ידי שלמה המלך. וזה לשונו שם: ב'ספר הזוהר' בפרשת תרומה בספרא דצניעותא, המכונה לשלמה מלכא ז"ל. עכ"ל. וא"כ הכל הולך אל מקום אחד. וכל הנחלים הולכים אל הים. לבסוף היגענו לאותו הדבר. אשרינו מה טוב חלקינו.

ועיין בספר אדיר במרום להרמח"ל (עמ' עג) מבואר, דרבי שמעון בן יוחאי מסר את הספרא דצניעותא לתלמידיו, בשעה שלמד עמהם סודות המשכן, ובפרט ענין סוד "ווי העמודים" [הנזכר בזהר (תרומה קעו): קודם הספרא דצניעותא, וז"ל שם: וב'ספרא דצניעותא' תאנא, ווי"ם לעילא ווי"ם לתתא, וכלהו במתקלא חד סלקין. ע"כ] שהוא יסוד מתקלא – המשקל, המיצוע.

ולדעת רבותינו ז"ל, חכמת שלמה, כבר מפורשים בספר מוסרו – משלי שלמה. המאירי הביא את הפסוק (כח, יח): הולך תמים ישע, ונעקש דרכים יפול באחת. והעקידה (שער עב) הביא את הפסוק (ד, כז): אל תט ימין ושמאל, הסר רגלך מרע.

וכבר קדמו רבנו בחיי (בכמה מקומות) שהביא את הפסוק (שם, כו-כז): פלס מעגל רגלך, וכל דרכיך יכנו וכו'. פלס – בדיוק באמצע. הגר"א (ב, כא): כי ישרים ישכנו ארץ, ותמימים יותרו בה. הישרים הם העובדים את ה' בשכל, עי"ש. וע"ע לקמן בסמוך שהובא פסוק אחר ממשלי.

וראה באיגרת הקודש (פ"ג, המיוחס לרמב"ן או לא' מחכמי הקבלה בדורו, ראה ספר בעלי הנפש תשע"א עמ' קצד) שהביא דרך המיצוע בשם חכמי אמת, וז"ל וחכמי אמת יודעים, שהקורבה אל הקצוות, אינו מן הטוב והישר. אבל מדותיו הטובות והישרות, הם מן הבינוניות והנבחרות, ועל זה אמר שלמה המלך ע"ה אל תהי צדיק הרבה יוע"ש. וכע"ז בספר המכתם (ברכות ה: ד"ה כל הנותן מטתו).

מקטני תלמידך
חיב"א מני"ו.

הדברים מאירים ומזהירים, ושפתים ישק מד"נ.

מיני תבלין וקליות

<p>מיני קליות</p> <p>גרעיני חמניה קלויים גרעיני דלעת קלויים בטנים קלויים בטנים קלויים בקליפה פיסתוק חלבי קלוי קשיו קלוי שקדים קלויים גרעיני דלעת קלויים גרעיני אבטיח קלויים</p>	<p>חילכה טחון/לא טחון מבודדת בבקפדה רבה יותר מ-3 פעמים</p> <p>חדש! אבקת מרק 1 ק"ג</p> <p>חדש! תמרים 1 ק"ג</p>	<p>מיני תבלין</p> <p>פפריקה מתוקה פפריקה חריפה פלפל שחור פלפל לבן פלפל חריף (שאטה) כמון רכום קינמון זנגביל גריל עוף חואיז מרק חואיז קפה זעתר היל ציפון טחון חילכה טחון שום בבייש</p> <p>תערובת שארמה ועל האש תערובת לדגים תערובת לסטיק</p>
--	--	---

כשר לפסח
למחרת סוף המחרת

נשור לפסח למהדרין ללא חשש חוזר וניעור
בהשגחה המהודרת והמחמירה של
בד"ץ פעולת צדיק בראשות מרן הגאון
רבי יצחק רצאבי שליט"א

דרושים מפיצים

שם החפיץ
הפצה ראשית: פעולת צדיק, טל' 052-7635645